

PORVOON KAUPUNGIN
ESIOPETUSSUUNNITELMA 1.8.2023
Suomenkielinen koulutusjaosto 13.6.2023 50 §

Sisältö

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	3
1.3 Paikallinen opetussuunnitelma	5
2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	6
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	6
2.1.1 Paikallinen suunnitelma	8
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	9
2.2.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen.....	10
2.2.2 Paikallinen suunnitelma	11
2.3 Arvoperusta	12
2.3.1 Paikallinen suunnitelma	13
2.4 Oppimiskäsitys.....	13
2.4.1 Paikallinen suunnitelma	14
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	14
2.5.1 Paikallinen suunnitelma	17
3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	19
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	19
3.1.1 Paikallinen suunnitelma	21
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	24
3.2.1 Paikallinen suunnitelma	25
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	27
3.3.1 Paikallinen suunnitelma	29
4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	33
4.1 Monipuoliset työtavat	33
4.1.1 Paikallinen suunnitelma	34
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	35
4.2.1 Paikallinen suunnitelma	36
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	38
4.3.1 Paikallinen suunnitelma	40
4.3.2 Ilmaisun monet muodot.....	41
4.3.2.1 Paikallinen suunnitelma	42
4.3.3 Kielen rikas maailma	42
4.3.3.1 Paikallinen suunnitelma	44
4.3.4 Minä ja meidän yhteisömme	45
4.3.4.1 Paikallinen suunnitelma	46

4.3.5 Tutkin ja toimin ympäristössäni	48
4.3.5.1 Paikallinen suunnitelma	50
4.3.6 Kasvan ja kehityni.....	52
4.3.6.1 Paikallinen suunnitelma	53
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	57
4.4.1 Vieraskielisten ja monikielisten lasten esiopetus Porvoossa	60
4.4.2 Kielikylpyopetus Porvoossa.....	61

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki63

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	63
5.1.1 Paikallinen suunnitelma	64
5.1.1.1 Hyvä koulun aloitus - tuen tarpeen arviointi esiopetuksen aikana ja koulun aloitusta varten	64
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	67
5.3 Yleinen tuki	67
5.3.1 Paikallinen suunnitelma	67
5.4 Tehostettu tuki	68
5.4.1 Paikallinen suunnitelma	70
5.5 Erityinen tuki.....	71
5.5.1 Paikallinen suunnitelma	75
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	76
5.6.1 Paikallinen suunnitelma	78

6 Opiskeluhoolto.....80

6.1 Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.....	80
6.2 Paikallinen opiskeluhoolto.....	81

7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus83

7.1 Paikallinen suunnitelma.....	83
----------------------------------	----

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävä kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä.

Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallinen opetussuunnitelma

Porvoossa esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma laaditaan esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, ja se hyväksytään erikseen suomen ja ruotsin kielellä omakielisissä koulutusjaostoissa. Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma seuraa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden rakennetta ja asioiden käsittelyjärjestystä. Perusteteksti on sisällytetty kokonaisuudessaan paikalliseen suunnitelmaan.

Esiopetusta järjestävät yksiköt laativat vuosisuunnitelman, jossa tarkennetaan esiopetuksen toteuttamista lukuvuoden aikana. Osana vuosisuunnitelmaa laaditaan toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma. Toteutuneesta toiminnasta laaditaan toimintakertomus.

Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Opetussuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan Varhaiskasvatuspalvelujen johtoryhmässä, yksiköiden vuosisuunnitelmissa ja toimintakertomuksissa.

Porvoon kaupungissa on suunnitelmia, toimintamalleja ja -ohjeita sekä päätöksiä, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintaa. Erityisesti paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää esiopetuksen toteuttamiseen liittyviä yhteisiä toimintatapoja ja käytäntöjä, mm. toimintakulttuurin kehittämiseksi.

- Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma esiopetuksessa
- Varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnitelma, yksikön pelastussuunnitelma
- Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen koulukuljetuksia koskevat periaatteet
- Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma Porvoossa
- Perusopetuksen opetussuunnitelma
- Kielikylpytoiminnan suunnitelma
- Mini-Kultis -kulttuurikasvatussuunnitelma
- Ohjelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi
- Porvoon kaupunkistrategia
- Porvoon kaupungin ilmasto-ohjelma

Opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille varhaiskasvatuspalveluiden ja esiopetuksen verkkosivuilla, tiedotteilla ja vanhempainilloissa sekä esiopetuksen toiminnassa.

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla

opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.1.1 Paikallinen suunnitelma

Porvoossa esiopetuksen järjestää varhaiskasvatuspalvelut yhteistyössä suomen- ja ruotsinkielisten koulutuspalvelujen kanssa. Esiopetusryhmät voivat sijaita joko päiväkodin tiloissa tai koulun yhteydessä. Vuorohoitoyksikössä ei järjestetä esiopetusta. Maksutonta esiopetusta tarjoavat Porvoon kaupungin päiväkodit vahvistetaan vuosittain. Esiopetusta järjestetään, mikäli esiopetusryhmän koko on vähintään 13 lasta. Haja-asutusalueilla esiopetusta järjestetään, mikäli esiopetusryhmän koko on vähintään seitsemän lasta. Opetusryhmiä muodostettaessa noudatetaan varhaiskasvatuslakia (540 /2018) ja asetusta varhaiskasvatuksesta (753 /2018). Esiopetuksesta vastaavat varhaiskasvatuksen opettajat.

Lähtökohtaisesti esiopetuspaikan myöntämisessä noudatetaan koulujen oppilaaksi ottoalueita, jolloin lapsen esiopetuspaikka osoitetaan tulevan lähikoulun alueelta. Koulukuljetuksissa noudatetaan voimassa olevia Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen koulukuljetuksia koskevia periaatteita. Esiopetuksen lisäksi tarvittava varhaiskasvatus järjestetään lähtökohtaisesti esiopetuspaikassa, jolloin lapsen ei tarvitse päivän aikana siirtyä paikasta toiseen. Perhepäivähoidossa ja vuorohoidossa olevien lasten esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen järjestämisessä voi olla poikkeuksia.

Esiopetuksen opetuskielenä on suomi tai ruotsi. Kielikylpyopetusta annetaan ruotsin kielellä yhdessä päiväkodissa. Lapsen tarvitsema tuki järjestetään ja toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä. Valmistavaan esiopetukseen osallistuvien lasten opetus tapahtuu lähipäiväkodin esiopetusryhmässä, jos erillistä valmistavan opetuksen ryhmää ei ole. Esiopetusta annetaan lukuvuoden aikana vähintään 700 tuntia, pääsääntöisesti klo 9.00–13.00. Esiopetuksessa noudatetaan paikallisia perusopetuksen työ- ja loma-aikoja, kuitenkin niin, että esiopetus päättyy aina toukokuun viimeisenä työpäivänä.

Porvoon paikallisia erityispiirteitä ovat mm. kaksikielisyys, kaupungin eri osien monimuotoisuus ja heterogeenisyys sekä lasten ja perheiden erilaiset lähtökohdat. Kaupunkistrategian mukaisesti syrjäytymistä ja eriarvoistumista pyritään ehkäisemään mm. kehittämällä niitä alueita, joissa on paljon työttömyyttä tai/ja maahanmuuttajataustaista väestöä. Nämä alueelliset erot ja tarpeet huomioidaan esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa siten, että lapsi saa laadukasta ja yhtenäistä esiopetusta riippumatta siitä, missä esiopetus järjestetään.

Esiopetukseen ilmoittautuminen on tammikuussa:

- huoltajille lähetetään kirje esiopetuspaikoista ja esiopetukseen ilmoittautumisesta
- tietoa ja ohjeita myös kaupungin internet-sivuilla

Esiopetuspaikan myöntäminen:

- Varhaiskasvatuksen palvelukoordinaattori tekee esiopetukseen ottamisesta päätöksen, joka lähetetään huoltajille sähköisen palvelun kautta.

Esiopetuksen toiminnasta kertominen ja huoltajien kuuleminen:

- vanhempainillat kaikissa yksiköissä toukokuussa ennen esiopetuksen alkua ja lukuvuoden alussa, käsiteltävät asiat:

- Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma
- esiopetuksen järjestäminen ja työajat
- esiopetuksen tavoitteet ja tarkoitus
- lapsen hyvä esiopetusvuosi ja koulunaloitus
- lapsen oppimissuunnitelma, oppimisvalmiuksien kartoitukset
- työtavat ja pienryhmätoiminta
- lapsen tuki: tehostettu ja erityinen tuki esiopetuksessa, yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa
- suomi toisena kielenä opetus, kotikielen opetus ja tulkin käyttö
- esiopetuksen opiskeluhoito, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvät käytännöt, toimintamallit ja suunnitelmat
- päiväkodin/esiopetusryhmän esite tai muu tiedote
- Kun koulunaloitus mietityttää -esite
- yksikön vuosisuunnitelma
- etukäteen sovitut keskustelut, lapsen esiopetuksen suunnittelu (leops) ja arviointi
- päivittäinen kohtaaminen ja keskustelu

Muita tiedottamis- ja kuulemistapoja:

- viestiminen toiminnanohjausjärjestelmässä
- viikko- ja/tai kuukausikirje
- muu tiedottaminen, esim. mobiiliviestintä
- huoltajakyselyt
- palautelaatikko

Huoltajilta saatua palautetta käsitellään esiopetusryhmän henkilöstön kesken ja tarvittaessa myös laajemmin koko päiväkodin henkilöstön kanssa tai varhaiskasvatus- ja perusopetus ja lukiokoulutuksen palveluissa. Toiminnan kehittämisessä huomioidaan huoltajien esiin nostamia asioita. Hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään yksikön yhteisöllisessä hyvinvointiryhmässä, josta vastaa päiväkodinjohtaja.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)39.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.2.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen

Jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops) syyslomaan mennessä. Ennen suunnitelman laatimista huoltajille annetaan ohjeet valmistautumiseen keskustelua varten. Huoltajat voivat etukäteen kirjata omia ajatuksiaan lapsen suunnitelmaan. Lapsi osallistuu myös itse suunnitelman laatimiseen. Lapsi arvioi taitojaan ja tietojaan sekä asettaa tavoitteita itselleen. Lasta havainnoidaan ja kuullaan osaamisen ja omien tavoitteiden ja toiveiden osalta. Lapsi voi olla mukana huoltajien ja henkilöstön kanssa keskustelutilanteessa. Tarvittavat liitteet, kuten yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma liitetään lapsen tietoihin.

Kun esiopetuksessa aloittava lapsi on monikielinen, tarkastellaan keskustelussa huoltajan kanssa myös lapsen kieliä, niiden käyttötilanteita ja kehittymistä. Niiden lasten kohdalla, joiden kotikieliin ei lainkaan kuulu suomi tai ruotsi, otetaan käyttöön KieliPeda-työvälineen osiot 2 ja 3.

Huoltajien, joiden kieli on muu kuin suomi tai ruotsi, kanssa käytetään tulkkia ja hyödynnetään kuvamateriaalia. Kuvamateriaalina voidaan käyttää esimerkiksi Varhaiskasvatuksen kuvasanasto -kirjasta (Opetushallitus 2020). Muita soveltuvia materiaaleja Varhaiskasvatuspalvelut -työtilassa.

Huoltajat saavat halutessaan tulosteen lapsen oppimissuunnitelmasta. Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, huoltajille annetaan aina kopio lapsen suunnitelmasta. Lapsen siirtyessä oman kunnan sisällä lapsen suunnitelma liitteineen siirtyy lapsen tietojen mukana toiseen varhaiskasvatus-/ esiopetuspaikkaan toiminnanohjausjärjestelmässä. Sähköiset asiakirjat liitteineen säilyvät järjestelmässä.

Esiopetuksen päättyessä lapsi saa esiopetukseen osallistumisestaan Porvoon kaupungin todistuksen.

Tukimateriaalia:

[Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma](#)

Paikalliset ohjeet suunnitelmien laatimiseen toiminnanohjausjärjestelmässä Varhaiskasvatuspalvelut -työtilassa.

2.2.2 Paikallinen suunnitelma

Elinikäisen oppimisen edellytykset alkavat rakentua lapsen varhaisvuosina. Tavoitteena Porvoossa on, että lapsi osallistuu viimeistään esiopetusvuonna tulevan koulukielen mukaiseen toimintaan. Porvoo on kaksikielinen kulttuurikaupunki, jossa vaikuttavat saaristo ja kaupungin kulttuurihistoria ja -henkilöt. Yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa rakennetaan porvoolaista identiteettiä ja vähitellen liitetään lapsen lähiympäristö osaksi suurempaa kokonaisuutta. Ympäristön kokeminen viihtyisäksi ja turvalliseksi takaa lähtökohdan oppimiselle.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä huoltajien kanssa ja tukee sekä huoltajia että lasta oppimisen polun vahvistamisessa. Kun lapsi on ilmoitettu esiopetukseen, on huoltajien tehtävänä varmistaa lapsen säännöllinen osallistuminen esiopetuksen toimintaan. Yli viiden päivän poissaolo (muu kuin sairaus) esiopetuksesta anotaan kirjallisesti päiväkodinjohtajalta.

Esiopetuksen tehtävänä on tukea ja vahvistaa sellaisten kestävien laaja-alaisten taitojen ja tietojen kehittymistä, jotka kantavat läpi elämän. Esiopetuksessa painottuvat erityisesti sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lapsi on osa yhteisöä, jossa harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisen toiminnan lainalaisuuksia. Lapsi saa osallistua ja vaikuttaa niin itseään kuin yhteisöä koskeviin asioihin. Lapsen minäkuva ja käsitys omista mahdollisuuksistaan ja tavoistaan oppia ja olla osa ympäristöään kehittyy yhteisössä toimimisen kautta. Esiopetuksessa toiminnan sisällöissä huomioidaan lapsille merkitykselliset

asiat ja käytetyt toimintatavat tukevat lapsen aktiivisuutta ja toimijuutta. Esiopetus edistää lasten omien vahvuuksien tunnistamista ja huomioimista.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyötä toteutetaan tavoitteellisesti ja ohjatusti. Yhteistyön tavoitteena on ensinnäkin pedagoginen ja opetussuunnitelmallinen jatkumo lapsen oppimisen polulla. Hyvä koulun aloitus edellyttää myös tiedon kulkua lapsen oppimista koskevissa asioissa niin perusopetukseen kuin mahdolliseen iltapäivätoimintaan. Niin esiopetuksen aikana kuin siirtymävaiheissa tehdään moniammatillista yhteistyötä. Porvoon kaupungissa toimivat kaksikieliset esi- ja alkuopetuksen verkot, jotka koostuvat lähikoulusta ja sen oppilaaksi tulevien lasten esiopetusyksiköistä. Koulun rehtori toimii koollekutsujana. Rehtori ja päiväkodinjohtajat vastaavat opetussuunnitelmien mukaisen yhteistyön tavoitteiden ja vuosittain laadittavan yhteistyösuunnitelman toteutumisesta. Esiopetusryhmän ja lähikoulun yhteistyötä kuvataan tarkemmin myöhemmässä luvussa.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.3.1 Paikallinen suunnitelma

Esiopetus voi vuosisuunnitelmassaan tarkentaa arvoperustaansa.

Arvokeskustelut esiopetuksen aikana

Henkilökunta arvioi, suunnittelee ja kehittää toimintaa sekä käy arvokeskustelua toimintavuoden aikana. Päiväkodeissa on rakenteet ja sovitut ajankohdat suunnittelu- ja kehittämistyölle. Huoltajien kanssa käytävään keskusteluun on sekä järjestettyjä tilanteita että vapaamuotoisia kohtaamisia päivittäisissä tilanteissa. Lasten kanssa arvoihin liittyviä kysymyksiä pohditaan ja käsitellään keskustelemalla. Lasten osallistamiseksi ja lasten äänen kuulemiseksi käytetään erilaisia toimintatapoja, kuten lasten kokouksia, joissa asioista keskustellaan ja sovitaan yhdessä.

Arvoperustan toteutumisen seuranta ja arviointi on monipuolista ja jatkuvaa.

- rakenteet ja säännölliset ajankohdat toiminnan suunnittelulle ja arvioinnille viikko-, toimintakausi- ja vuositasolla
- havainnointi ja havainnointitiedon käsittely yhteisössä
- esiopetusryhmän pedagoginen suunnitelma
- yksikön vuosisuunnitelma ja toimintakertomus
- henkilöstön ja lähijohtajan kehityskeskustelut
- oppimisen tuen ryhmät ja yhteisölliset hyvinvointiryhmät
- keskustelut huoltajien ja lasten kanssa
- lasten itsearviointi
- huoltajakyselyt

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.4.1 Paikallinen suunnitelma

Lapsen myönteiset kokemukset ja tunteet vaikuttavat minäkuvan ja hyvän itsetunnon kehitykseen ja muotoutumiseen. Lapsen lähiyhteisöt ja niiden tärkeät ihmiset antavat palautetta ja arvioita sekä ilmaisevat lapseen ja hänen toimintaansa kohdistuvia asenteita. Rohkaiseva ja kannustava palaute ja riittävä tuen saaminen tehtävissä suoriutumiseen sekä niissä onnistuminen herättää myönteisiä kokemuksia ja tunteita. Lapsen tulee saada kokea itsensä tarpeelliseksi yhteisössä ja tuntea, että hänen toiminnallaan on merkitystä. Nämä vahvistavat positiivista suhtautumista oppimiseen ja omaan pystyvyyden tunteeseen. Pystyvyyden tunne ja luottamus omiin kykyihin vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin lapsi suuntautuu ja millaisia tavoitteita hän asettaa itselleen ja toiminnalleen.

Oppimisen iloa koetaan, kun toiminta ja tekeminen koetaan mielekkääksi ja uuden harjoittelu ja oppiminen tarjoaa myönteisiä kokemuksia. Yhdessä tekeminen ja oppiminen edellyttävät sitoutumista ja motivoitumista niin aikuisilta kuin lapsilta. Aikuisten tehtävänä on tuoda toimintaan monipuolisia ja lapsille uusia sisältöjä, joita voidaan tutkia ja tarkastella sekä toteuttaa erilaisin menetelmin ja tavoin.

Lasten omat ajatukset ja ideat toteuttamisen tavoissa ja uutta luova toiminta innostavat kehittämään omaa osaamista. Lapsia ohjataan tunnistamaan ja tiedostamaan oma tapansa toimia ja edetä oppimisprosessissaan. Lapsi saa kertoa toiminnastaan, tekemistään ratkaisuistaan ja päätelmistään. Lapsella tulee olla mahdollisuus käyttää oppimisessaan eri tyylejä ja tapoja. Oppimistilanteissa huomioidaan lapsen temperamentin vaikutus siihen, miten hän suhtautuu asioihin ja tilanteisiin.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laajaalaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia

tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo

varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.5.1 Paikallinen suunnitelma

Ajattelu ja oppimisen taidot

Oppiminen on taito, joka opitaan. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiikassa painottuvat leikki, tutkiminen, liikkuminen ja taiteellinen toiminta. Lapset suuntautuvat ympäristöönsä ja uusiin asioihin tutkivalla otteella käyttäen mielikuvitusta ja luovuutta. Työskentelyssä lasta ohjataan asettamaan tavoitteita, etsimään ja käsittelemään tietoa, ratkaisemaan ongelmia ja oppimaan yhdessä muiden kanssa. Lapsi oppii myös tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Esiopetusikäisille sopivien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla edistetään käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista sekä kriittistä ja luovaa ajattelua. Lasten taitoa jäsentää, nimetä ja kuvailla ympäristön ilmiöitä vahvistetaan. Lapsia kannustetaan tekemään havaintoja, kysymään ja kuuntelemaan sekä tuottamaan ja kehittämään yhdessä ideoita ja työn tuloksia. Lapset oppivat myös huomaamaan, että tieto voi olla joskus ristiriitaista ja epäselvää.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Arjen taitojen hallinta alkaa lasten mahdollisuudesta tehdä itse niitä asioita, mihin he jo pystyvät. Lapsille tulee myös opettaa arjen taitoihin liittyviä asioita. Yhdessä huoltajien kanssa voidaan suunnitella niitä asioita, joita lapsi harjoittelee esiopetuksessa ja kotona. Hyvinvointia ja kestävän elämäntavan taitojen oppimista tulee tukea kaikissa lapsen eri elämämpiireissä. Lapsille tulee antaa vastuuta itseä koskevissa ja yhteisissä asioissa. Lapset osallistuvat erilaisiin työtehtäviin, kuten ruokapöydän kattamiseen ja siivoamiseen. Lapsia ohjataan huolehtimaan omista ja yhteisistä tavaroista, välineistä ja materiaaleista sekä ympäristöstä.

Lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen esiopetuksessa:

- itsestä huolehtiminen (esim. sään ja tilanteen edellyttämä oikea pukeutuminen, siisteys,
- tavaroista ja ympäristöstä huolehtiminen, oma koskemattomuus),
- liikkumisen mahdollistaminen, siihen kannustaminen ja sen lisääminen,
- hyvien ruokailutottumusten tukeminen,
- lepo ja rentoutuminen,
- lapsen ryhmään liittyminen ja osallisuus,
- kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen,
- turvallisuustaitojen harjoittelu (esim. liikennetaidot, avun pyytäminen ja hakeminen,
- välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö),
- hyvien oppimisedellytysten vahvistaminen.

Monilukutaito

Kullakin tiedon-, tieteen- ja taiteen alalla on oma kielensä, käsitteistönsä, tekstikäytäntönsä sekä symboli- ja kuvajärjestelmänsä. Ymmärtämisen lisäksi on tärkeää osata ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tunteitaan sekä olla vuorovaikutuksessa asiayhteydelle ominaisilla tavoilla. Eri oppimiskokonaisuuksien sisältöjä lähestytään ilmiöpohjaisesti ja teemoittain eheyttäen. Oppimisprosessin monimuotoisuus toteutuu, kun toiminnassa huomioidaan eri tiedonalojen kielet ja toimintatavat tasa-arvoisesti. Aikuiset toimivat kielellisenä mallina ja avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Lasten kanssa tutkitaan erilaisia sisältöjä, muotoja, ilmaisutapoja ja asiayhteyksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Porvoossa on laadittu Porvoon digipolku, joka rakentaa digitaalisen osaamisen, medialukutaidon ja ohjelmointiosaamisen polkua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja aina perusopetuksen loppuun saakka. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipolku sisältää hyvän pedagogisen toiminnan kuvaukset ja tavoitteet henkilöstön osaamiselle.

Ks. Porvoon digipolku

[ePerusteet/Digitaalisen osaamisen kuvaukset](#)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapsia osallistavat toimintatavat

- Kasvattajat vastaavat lasten ryhmäytymisestä ja varmistavat jokaisen lapsen ryhmään kuulumisen.
- Lapsen kokemusta vaikuttamisesta itseä koskeviin asioihin vahvistetaan, kun kasvattajat huomioivat lasten yksilölliset tavat ja ominaisuudet toiminnassa, kuten lepohetkellä, ruokailussa, uusien tilanteiden ja asioiden äärellä.
- Ryhmässä luodaan ja sovitaan rakenteet ja toimintatavat, joilla lapset tulevat kuulluksi ja voivat vaikuttaa, esim. kokoukset, tuumaustauot tai -tiimit.
- Lapset ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa toimintaa sekä spontaanisti että tätä varten luoduissa rakenteissa.
- Kasvattajat selvittävät lasten mielenkiinnon kohteita havainnoimalla ja keskustelemalla lasten kanssa ja mahdollistavat lapsille toimia itseä kiinnostavien asioiden parissa.
- Lasten kanssa käydään suunnitellusti ja säännöllisesti kahdenkeskisiä keskusteluja (vrt. tuumaustauko). Arviointi ja uudet tavoitteet ja suunnitelmat toiminnalle kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.
- Kasvattajat mahdollistavat lasten osallisuuden mutta lapsi määrittelee itse osallistumisen tason. Lapsi saa myös kieltäytyä osallistumasta.

Lisää osallisuutta tukevasta toimintakulttuurista varhaiskasvatussuunnitelmassa.

3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyi esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja

katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.1.1 Paikallinen suunnitelma

Esiopetuksen käytännön järjestämisestä päätettäessä kiinnitetään huomiota siihen, että ratkaisut tukevat kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista ja edistävät esiopetuksen yhtenäisyyttä rakentavaa toimintakulttuuria. Esiopetuksessa painottuu varhaiskasvatuksen pedagogiikka ja leikki. Porvoossa esiopetuksen laatua ja pedagogiikkaa kehitetään ja vahvistetaan esimerkiksi kehittämällä yhtenäisiä toimintatapoja ja -malleja sekä prosesseja.

Pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa esiopetuksen henkilöstö asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Toiminnassa hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja tarvittaessa eri alojen asiantuntijoiden osaamista. Toiminnan järjestämisessä huomioidaan lasten yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua monipuoliseen toimintaan. Keskeistä on tarkastella lapsen päivää kokonaisuutena, joka tukee hyvinvointia ja oppimista. Kasvattajien tulee erityisesti suunnitella niitä tilanteita, jotka toistuvat monta kertaa päivän ja viikon aikana, kuten tulo- ja lähtötilanteet, siirtymät ja eteistilanteet, ruokailut, lepo ja muut rutiinit. Miltä käytännöt ja toimintatavat näyttävät ja tuntuvat lapsesta, millaista vuorovaikutusta lapsi näissä kohtaa ja miten tilanteet tukevat lapsen oppimista.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin keskeiset rakenteet ja välineet:

1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

2. Ryhmän pedagoginen suunnitelma (Ryhmävasu)

Lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelun, dokumentoinnin ja arvioinnin yhteinen väline, jota henkilöstö käyttää säännöllisesti.

3. Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen johtajuus ryhmässä

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa yhteistyössä muiden kasvattajien kanssa lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmien laatimisesta. Opettaja kokoaa havainnot ja kokemukset lapsista ja toiminnasta, jotka käydään yhdessä läpi. Hän vastaa ryhmän pedagogisen toiminnan tavoitteista ja siitä, että lasten tarpeiden edellyttämät tavoitteet ja sovitut toimenpiteet toteutuvat ryhmän toiminnassa. Opettaja ylläpitää pedagogista keskustelua ja varmistaa, että toimintaa toteutetaan perusteiden ja paikallisen suunnitelman mukaisesti.

4. Tiimivastaava nimetään vuosittain jokaiseen päiväkodin ryhmään. Tiimivastaava on varhaiskasvatuksen opettaja.

5. **Yksikön pedagoginen tiimi** vastaa siitä, että toimintaa toteutetaan, kehitetään ja arvioidaan esiopetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti joka ryhmässä.
6. **Lapsi- ja ryhmäkohtaiset suunnitelmalliset keskusteluhetket** (tuumaustauko)
7. Yksikön **vuosisuunnitelma**. Julkaistaan yksikön sähköisellä ilmoitustaululla.

Esiopetusryhmän toiminnassa noudatetaan sovittuja ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja, joita tarkennetaan jäljempänä (ks. myös opiskeluhoillon suunnitelma):

- sosiaalisten taitojen, vuorovaikutusosaamisen ja tunnetaitojen vahvistaminen
- kiusaamiselta suojaaminen ja siihen puuttuminen
- oppimisvalmiuksien kartoitukset
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointi
- kasvun ja oppimisen tuen ryhmä
- yksikön yhteisöllinen hyvinvointiryhmä
- poissaoloihin puuttuminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Kaikille yhteisen esiopetuksen periaatteiden mukaan esiopetuksen käytäntöjen tulee edistää tasa-arvoista toimintaa, avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden vahvistumista. Yhteisössä tuetaan kulttuurista monimuotoisuutta tuomalla esiin sen jäsenten edustamia kieliä, kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia. On tärkeää, että jokainen tuntee itsensä ja oman kulttuuritaustansa arvostetuksi päivittäisessä toiminnassa.

Lisäksi voidaan tutustua eri kulttuureihin teemojen ympärille rakennetun toiminnan kautta.

Toimintakulttuurin tulee myös ylläpitää ja vahvistaa lasten myönteistä suhtautumista oppimiseen ja tarjota oppimisen ja oivalluksen iloa. Lasten osallisuutta vahvistetaan kehittämällä työ- ja toimintatapoja ja huomioimalla lapsille merkityksellisiä asioita toiminnassa.

Avoin ja laadukas vuorovaikutus edellyttää aikuisilta vahvaa vuorovaikutusosaamista. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on varmistaa, että esiopetuksen henkilöstöllä on riittävästi vuorovaikutusosaamista.

Päiväkodinjohtaja ja henkilöstö sopivat ja kehittävät yhteisiä vuorovaikutuksen pelisääntöjä, myös lasten kanssa. Hyvä vuorovaikutus perustuu luottamukseen ja toisten arvostamiseen ja kunnioittamiseen.

Jokaisella yhteisön jäsenellä tulee olla mahdollisuus tuoda esiin mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla kuulluksi. Asioista keskustellaan ja työn ja toiminnan kannalta sovitaan paras ratkaisu. Aikuiset toimivat itse mallina ja ohjaavat esiopetusryhmän dynamiikkaa ja vuorovaikutuskulttuurin muodostumista ja kehittymistä. Aikuisen tehtävänä on olla läsnä ja toimia yhdessä lasten kanssa, jolloin vuorovaikutustilanteita pystytään ohjaamaan. Pienryhmissä toimiminen mahdollistaa vuorovaikutuksen ohjaamista ja tarvittavien taitojen harjoittelua.

Kannustava ilmapiiri muodostuu myönteisestä asenteesta ja positiivisesta palautteesta sekä toisten auttamisesta. Toisten kannustaminen ja tukeminen on koko yhteisön asenne ja tapa toimia. Aikuisten tulee tukea lapsen omia mielenkiinnon kohteita, lasten omia valintoja ja heille merkityksellisiä asioita. Lapset ovat kiinnostuneita eri asioista ja he omaksuvat uusia asioita omaan tahtiinsa. Lasta tulee rohkaista kokeilemaan erilaisia asioita, vaikka uusi ja tuntematon jännittäisi ja sitä pyrittäisiin välttelemään. Aikuisten oma innostuneisuus vaikuttaa merkittävästi lasten motivaatioon. Kannustavassa ilmapiirissä ei tarkoitushakuisesti kilpailla tai vertailla, vaikka nämä elementit ovat ihmisten välisissä suhteissa aina läsnä ja lapset luontaisesti vertailevat itseään suhteessa toisiin. Erehtyminen ja epäonnistuminen tulee nähdä

oppimisen paikkana ja mahdollisuutena. Virheet eivät saa johtaa noloitumiseen tai häpeän tunteeseen. Aikuisen tehtävänä on arvioida, mitkä tekijät tukevat lapsen harjoittelua sekä suunnitella ja järjestää työskentely ja toiminta sen mukaan.

Esiopetuksessa lapset saavat kokemuksia suunnittelusta ja yhteisestä päätöksenteosta, toteuttamisesta sekä arvioinnista ja kehittämisestä. Lasten kanssa suunnitellaan tulevia tavoitteita, tehtäviä sekä toteuttamistapoja ja aikataulua. Lasten kanssa järjestetään viikko- tai suunnittelukokouksia. Yhdessä tekemistä tulisi laajentaa ja kehittää päiväkodin kaikkien esiopetusryhmien kesken sekä muiden päiväkotien esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Yhteistyö, yhteiset projektit ja teemat toisten kanssa voivat olla projektiluonteisia tai jatkuvaa toimintaa.

Lapsen kehittyvää käsitystä oppimisesta ja osaamisesta tulee ohjata siten, että lapsi ymmärtää tietoa ja osaamista olevan eri ihmisillä ja eri kohteista saatavilla. Tieto voi olla myös tilanteeseen tai paikkaan sidottua. Yhdessä oppiminen tarkoittaa niin aikuisten kuin lasten toisilta oppimista mutta myös yhteisesti tuotettua oppimista. Yhdessä oppiminen edellyttää yhteistoiminnallisia menetelmiä, kuten tutkivaa työtapaa, ilmiölähtöisyyttä ja ryhmässä tai pareittain työskentelyä. Lapset harjoittelevat yhteistä tiedon rakentamista ja oman osaamisen jakamista toisille sekä toisilta oppimista.

Lapsen hyvinvoinnin kannalta turvallisuuden tunne on tärkeä, mm. stressitasoa madaltava tekijä. Turvallinen arki muodostuu ensinnäkin toiminnan struktuurista ja ennakoitavuudesta. Esiopetuspäivän ja viikon aikatauluissa ja rakenteissa huomioidaan lapsen näkökulma ja tarpeet. Säännölliset ateriat, ulkoilu, liikkuminen, lepo sekä mielekäs toiminta tukevat kokonaisvaltaista hyvinvointia. Fyysisen oppimisympäristön tulee olla puitteiltaan kunnossa. Lapsen pitää tietää ja osata miten ympäristössä toimitaan ja miten välineitä ja materiaaleja käytetään. Turvallisuuden tunnetta vahvistavat käytännöt ja toimintatavat, jotka mahdollistavat lapsen osallisuuden ja kuulumisen yhteisöön. Lapsen tulee kokea sekä muut lapset että aikuiset turvalliseksi. Esiopetuksessa harjoitellaan sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutusosaamisella vahvistetaan yhteisön ja sen jäsenten hyvinvointia. Tunnetaitoja ja empatiataitoja harjoiteltaessa apuna voidaan käyttää eri materiaaleja ja ohjelmia.

Esiopetusyksiköissä on laadittu turvallisuus- ja pelastussuunnitelmat, jotka päivitetään toimintakausittain. Lasten kanssa harjoitellaan rakennuksesta poistumista vuosittain. Lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa toimintaa luodaan yhteistyössä huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Terveellisten ja turvallisten elämäntapojen omaksumista vahvistetaan kaikissa lapsen elämänpiireissä. Kun lapsi voi hyvin, hänen voimavaransa suuntautuvat oppimiseen ja toimintaan. Ks. myös opiskeluhuollon suunnitelma.

Esiopetuksen toimintakulttuuria arvioidaan yhdessä lasten, huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa. Arvioinnin tulee olla jatkuvaa. Toimintakulttuurin arvioinnin käytännöt:

- vuosisuunnitelma ja toimintakertomus
- henkilöstön itsearviointi
- kyselyt
- avoin palaute
- lasten havainnointi ja palautteet
- esiopetusryhmän pedagoginen suunnitelma
- lapsen oppimissuunnitelma

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiskohteiden ja painopistealueiden mukaan (toimenpiteet paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa):

- **Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen varhaiskasvatus**

Tavoitteena kieli- kulttuuri- ja katsomustietoisuuden osaamisen kehittäminen ja vahvistaminen jokaisessa yksikössä. Moninaisuutta tiedostava toimintakulttuuri tukee jokaisen lapsen identiteetin rakentumista ja osallisuutta.

- **Digitaalinen osaaminen ja medialukutaito**

Tavoitteena varmistaa lapsille yhdenvertainen toiminta ja oppimisen mahdollisuudet sekä oppimisen polun jatkumo.

Uudet lukutaidot -kehittämisohjelman osaamisen kuvausten pohjalta on laadittu Porvoon Digipolku (varhaiskasvatus - esiopetus - perusopetus), joka tarkoittaa paikallisia opetussuunnitelmia digitaalisen osaamisen, medialukutaidon ja ohjelmointiosaamisen osalta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen Digipolku sisältää tavoitteet henkilöstön osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle sekä käytännön toiminnan kuvauksia.

Porvoon Digipolku -tiimi henkilöstölle: Digipolku, materiaalit, ohjeet, koulutusmateriaalia, linkkejä. (sisäänpääsykoodi mu1u3pk)

[ePerusteet/Digitaalisen osaamisen kuvaukset](#)

- **Lukuvuoden yhteinen teema**

Tukimateriaalia:

[Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen](#)

[Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -sivusto](#)

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritelty arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja

työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.2.1 Paikallinen suunnitelma

Esiopetusta järjestetään päiväkodeissa ja koulujen yhteydessä sijaitsevista päiväkotien esiopetusryhmissä. Esiopetuksen lähiyhteisö voi siis koostua varhaiskasvatuksen ja/tai perusopetuksen toimijoista. Tämä tukee varhaiskasvatuksen ja esi- ja alkuopetuksen yhteistyön ja yhtenäisen toimintakulttuurin kehittämistä ja lapsen oppimispolun ja toimintaympäristön jatkumoa.

Esiopetus kuvaa omat toimintatapansa sekä tarkentaa yhteistyötahoja ja oppimisympäristöjä vuosisuunnitelmassa.

Lapsen työskentelyä ja oppimista tukee niin fyysinen kuin sosiaalinen ja psyykinen oppimisympäristö. Työskentelyä ja toimintaa varten tulee järjestää erilaisia tiloja, jolloin lapset voivat toimia yksin, pareittain, pienryhmässä tai koko ryhmänä. Toimintaa porrastetaan ja jaetaan päivän ja viikon aikana. Työrauha ja kiireettömyys syntyy hyvän suunnittelun pohjalta. Päivittäisten toimintojen selkeä struktuuri ja rutiinit tukevat sekä lapsia että aikuisia. Kuvitettu ja sanoitettu päivä- ja viikko-ohjelma tukee toiminnan ja aikataulun hahmottamista ja ennakoimista. Työtehtävien ja sisältöjen jakaminen aikuisten kesken ja aikuisten sitoutuminen lasten kanssa työskentelyyn mahdollistaa lasten erilaisten tavoitteiden huomioimisen, oikea-aikaisen ohjauksen ja tuen.

Hyvä **sosiaalinen ja psyykinen ympäristö** edellyttää sensitiivisiä ja aktiivisesti läsnä olevia kasvattajia. Tietoisesti aikuiset vahvistavat lämmينhenkistä ja turvallista ilmapiiriä, jossa lapset uskaltavat ilmaista itseään, kokeilla ja harjoitella uusia asioita. Kasvattajat osaavat mukauttaa omaa vuorovaikutustapaansa kullekin lapselle sopivaksi ja ohjaavat lasten vuorovaikutusta positiivisella tavalla. Lapselle ilmaistaan

selkeästi millaista toimintaa ja käyttäytymistä häneltä odotetaan. Kiellot ja säännöt eivät ole riittäviä ohjaustapoja. Kasvattajilta edellytetään kykyä huomioida ja arvostaa lapsen kommunikointitapaa, myös sanatonta viestintää. Sensitiivinen tunnekieli tarkoittaa esimerkiksi hymyä, hyväksyvää katsetta ja kosketusta. Lapset otetaan henkilökohtaisesti vastaan ja hyvästellään pois lähtiessä.

Sosiaalista ja psyykkistä ympäristöä suunniteltaessa kiinnitetään huomiota myös niihin käytäntöihin ja sopimuksiin, joilla varmistetaan kulloisenkin työskentelyn edellyttämä rauha ja kiireetön ilmapiiri. Sopimukset voivat koskea omaan työskentelyyn keskittymistä, toisten keskeyttämistä ja häiritsemistä rajoittavia sääntöjä, vuoron odottamista tai miten saada oma puheenvuoro, tilojen ja välineiden käyttöä jne. Työrauhan ylläpito edellyttää myös sovittuja seurantakäytäntöjä. Sääntöjen rikkomuksiin puuttumisen käytännöt pitää olla yhteisesti sovittuja ja kaikkien tiedossa. Toiminnassa ja vuorovaikutuksessa tarvittavia käytäntöjä ja sopimuksia suunnitellaan ja käsitellään yhdessä lasten ja huoltajien kanssa, jotta kaikki osapuolet ovat tietoisia niistä ja voivat sitoutua toimimaan niiden mukaisesti.

Lapsia tuetaan ilmaisemaan tunteitaan ja itseään sekä autetaan tunteiden säätelyssä. Lasta ei jätetä yksin mielipahassa tai rauhoittumaan kiukkutilanteessa vaan kasvattaja kannattelee lasta ja auttaa tunteen säätelyssä. Kasvattaja lohduttaa lasta ja ottaa lapsen syliin. Lasta ei myöskään poisteta tilanteesta tai toiminnasta rangaistuksena, vaan aikuinen tukee lasta saamaan tilanteen hallintaan toiminnan jatkamiseksi.

Joustavat opetukseen ja yhteistyöhön soveltuvat tilat muodostuvat erilaisista työskentelypisteistä ja kalusteyhdistelmistä, jotka mahdollistavat yksintyöskentelyn, pari- ja ryhmätoiminnan. Toiminta, tilat ja välineet tulee suunnitella siten, etteivät ne altista lasta liialliselle paikallaan istumiselle vaan aktivoivat lapsia toiminnallisuuteen ja liikkumiseen. Sisä- ja ulkotilojen käytön tehostaminen ja monipuolistaminen järjestyy pienryhmissä toimimalla ja porrastamalla näiden toimintaa eri tiloihin. Tiloja tulee suunnitella ja muokata yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa käytettäviä välineitä valitaan ja hankitaan siten, että ne tukevat lasten oppimista.

Oppimisympäristössä tehdään näkyväksi kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta niin, että kaikki ryhmän lapset saavat olla osallisina ja tuntee oman taustansa arvokkaaksi. Kielet ja kulttuurit ovat näkyvissä mm. kirjoissa, kuvissa ja leikkivälineistössä. Retkiä ja virtuaalisia vierailuja hyödynnetään oppimisympäristöjen monipuolistamiseksi. Kielitietoisuuden oppimisympäristön arvioinnin ja kehittämisen välineenä käytetään KieliPeda-työvälineen osiota 1.

Esiopetuksessa ei ole käytössä yhteistä oppimateriaalia tai -kirjaa vaan opettaja käyttää erilaista valmista materiaalia monipuolisesti ja tarpeen mukaan. Esimerkiksi oppimisvalmiuksien kartoituksiin liittyy aina myös harjoitusmateriaalia.

Päiväkotien yhteydessä olevat esiopetusryhmät käyttävät monipuolisesti päiväkodin eri tiloja ja lähiympäristöä. Kauemmaksi liikuttaessa käytetään paikallisliikennettä tai tilausajopalvelua. Porvoon alueelta löytyy kaupunki- ja maalaisympäristöä, kyliä, saaristoa, jokivarsi, satamia. Metsäympäristö ja puistot ovat Porvoossa kaikkia lähellä. Esiopetuksen muita toimintaympäristöjä ovat liikuntapaikat- ja kentät, kirjastot/kirjastoauto, museot, uimahalli sekä muut palvelut, teollisuus ja yritykset.

- [Porvoon kansallinen kaupunkipuisto](#)

- Luonnonsuojelualueita, luontopolkuja, lintutorneja/näköalapaikkoja sekä metsäulkoilualueita: esim. Stensböle, Ekudden, Ruskis, Sikosaari, Lennätinvuori, Maari ja Linnamäet, Näsin kivi, Joonaanmäki, Kokkonniemi, Gammelbackan Kartanon puistometsä.
- Kartanoita ja muita rakennuksia: esim. Haikkoo, Kiiala, empirekorttelit, vanha kaupunki, Näsin kartano, Näsinmäen hautausmaa.
- [Museoita ja nähtävyyksiä Porvoossa](#)
 - J. L. Runebergin koti
 - Galleria Vanha Kappalaisentalo
 - Porvoon Taidehalli
 - Näsin kartanon galleria
 - Albert Edelfeltin ateljeemuseo
 - Porvoon museo / Holmin talo
 - Porvoon museo / Vanha raatihuone
 - Porvoon nukke- ja lelumuseo
 - Walter Runebergin veistoskokoelma
 - Yrjö A. Jäntin taidekokoelma
 - Tuomiokirkko ja Pikkukirkko
 - Ortodoksinen kirkko
 - Postimäki

Koulujen yhteydessä tai niiden lähellä olevat esiopetusryhmät käyttävät mahdollisuuksien mukaan perusopetuksen kanssa samoja tiloja ja välineitä sekä rakentavat uusia yhteisiä oppimisympäristöjä. Yhteistä oppimista ja yhteistyötä voidaan kehittää digitaalisesti, esimerkiksi yhteisillä oppimisalustoilla, videopuheluiden välityksellä tai muilla mobiilisovelluksilla. Digitaalinen toiminta suunnitellaan luontevaksi osaksi lasten oppimisympäristöjä ja toimintaa. Lapset opetetaan käyttämään erilaisia laitteita ja välineitä sekä mediaa, joiden tulee olla lasten käytettävissä.

Ks. Porvoon Digipolku. Digipolun liitteenä on listaus varhaiskasvatuksessa / esiopetuksessa käytettävistä sovelluksista. **Käytettävät ohjelmat ja sovellukset tulee olla kaupungin prosessin mukaisesti tarkistettuja ja hyväksyttyjä.**

Tukimateriaalia [Oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.3.1 Paikallinen suunnitelma

Yhteistyö esiopetuksessa

Yhteistyöstä eri tahojen kanssa on paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Henkilöstön keskinäisen yhteistyön tavoitteena on oppia tuntemaan oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteita ja käytäntöjä ja ymmärtää mistä lapsi on tullut ja mihin menossa. Yhteistyöllä rakennetaan myös oppivaa yhteisöä. Osaamisen jakamiseen ja toisilta oppimiseen voidaan käyttää seuraavia työ- ja toimintatapoja:

- työparityöskentely
- oman ryhmän työntekijöiden havainnointi
- toisten ryhmien työskentelyn havainnointi
- samanaikaisopetus
- erilaisen osaamisen, materiaalien ja menetelmien jakaminen
- työpajatyöskentelymallin kehittäminen
- esiopetusyksikköjen ja -ryhmien välinen yhteistyö
- esiopetuksen opettajien tapaamiset

Monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön rakenteet esiopetuksessa:

- oppimisen tuen ryhmä
- yksikön yhteisöllinen hyvinvointiryhmä tai koulun yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä
- yksilökohtaiset oppimisen tuen/ opiskeluhoillon ryhmät

Lapsen yksilökohtaisen ryhmän tapaamisiin kutsutaan huoltajien lisäksi tarvittaessa muita asiantuntijoita, jotka työskentelevät lapsen asioiden parissa. Näiden monialaisten ja moniammatillisten yhteistyön ryhmien toiminta kuvataan tarkemmin oppimisen tukea käsittelevissä luvuissa ja opiskeluhoillon suunnitelmassa.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöllä tavoitellaan yhteisen toimintakulttuurin kehittämistä ja nivelvaiheen madaltamista. Näin vahvistetaan lapsen oppimispolun jatkumoa sekä kasvun ja kehityksen tukemista. Esiopetusyksikkö ja lähikoulu tekevät yhteistyötä lukuvuoden aikana. Esiopetus ja lähikoulu laativat vuosittain lasten toiminnasta yhteistyösuunnitelman syyskuun loppuun mennessä. Rehtori ja päiväkodinjohtajat vastaavat henkilöstönsä kanssa yhteistyön suunnittelusta ja sen toteutumisesta. Kouluympäristö tulee lapsille tutuksi esiopetusvuoden aikana, jolloin siirtymä kouluun on helpompaa. Esi- ja alkuopetuksen yhteistä toimintaa järjestetään vähintään kolme kertaa lukuvuoden aikana mm. Porvoon esi- ja perusopetuksen oppimiskokonaisuuksiin liittyvän teeman toteuttamisessa. Keväällä lapsella on mahdollisuus tutustua omaan tulevaan kouluun vähintään kerran. Tulevan koulun tutustumiskäyntien järjestelyistä sovitaan esiopetuspaikan ja huoltajien kanssa.

Tiedonsiirto varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetuksen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kesken

Opetuksen ja toiminnan järjestämisen kannalta on tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevillä on olennainen tieto lapsesta. Lähettävä taho vastaa tiedonsiirrosta. Vastaanottava taho huolehtii tutustumisista.

- Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään palaveri. Käytetään lomaketta ”Valmistautuminen lapsen siirtopalaveriin”. Lapselle, jonka kotikieliin ei kuulu suomi tai ruotsi, siirretään tiedonsiirtolomakkeen liitteenä myös KieliPedan osiot 2 (Monikielisen lapsen kielimaailman tarkastelu) ja 3 (Monikielisen lapsen suomen kielen taitojen seuranta).
- Lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa oman kunnan sisällä lapsen oppimissuunnitelma siirtyy liitteineen uuteen paikkaan toiminnanohjausjärjestelmässä.
- Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, päiväkodinjohtaja vastaa siitä, että opetuksen järjestämistä koskevat tiedot siirtyvät uudelle esiopetuksen järjestäjälle. Huoltajille tulostetaan lapsen suunnitelma.

Huhti-toukokuussa järjestetään esiopetuksen ja tulevan koulun yhteiset tiedonsiirtopalaverit koulunsa aloittavista lapsista. Näitä tapaamisia voi olla kaksi. Erillisen palaverin tukea tarvitsevista oppilaista sopii varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä lähikoulun kanssa. Tämä aikataulu tiedotetaan esiopetuksen henkilöstölle helmikuun aikana. Palaveriin osallistuvat esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, tuleva luokanopettaja, erityisopettaja ja rehtori sekä koulun opiskeluhoillon henkilöstöä. Tarvittaessa yksittäisen lapsen asioissa mukaan kutsutaan huoltajan luvalla tuleva iltapäivätoiminnan vastuuohjaaja. Muiden koulunsa aloittavien lasten tiedonsiirtotapaamisista sopivat esiopetuksen henkilöstö ja lähikoulu yhdessä. Jos oppilasmäärä on pieni, käydään kaikki tulevat oppilaat samalla läpi.

Tiedonsiirtopalaveriin otetaan mukaan huoltajien hyväksymä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tiedonsiirto-osio ja yhteenvedo LukiMat -arviosta ja Sanat paloiksi-kartoituksista kaikista lapsista. Lisäksi vieraskielisen lapsen kohdalla siirretään myös KieliPedan osion 3 lapsen kielitaidon tasoa vastaava lomake. Mikäli lapsen tuen tarve jatkuu koulussa, tehostettua tukea saaneiden lasten osalta opettaja lähettää salattuna sähköpostina rehtorille koko lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja siirtää erityistä tukea saaneen lapsen HOJKSin. Myös lapsella tulee olla mahdollisuus kertoa itsestään siirtymävaiheissa.

Tukimateriaalia: [Salassapito ja tietosuoja varhaiskasvatuksessa](#)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Maahanmuuttaja- ja varhaiskasvatuspalveluilla on yhteinen toimintamalli pakolaistaustaisten perheiden varhaiskasvatuksen/esiopetuksen aloitukseen. Tarkempi kuvaus varhaiskasvatussuunnitelmassa.

”Tervetuloa varhaiskasvatukseen” -esitteet ovat myös kielillä: englanti, kurdi (sorani), turkki, thai, venäjä, vietnam, arabia ja albaani.

Tarvittaessa yhteistyössä huoltajien kanssa käytetään tulkkia. Tulkin käyttö varmistaa molemminpuolisen ymmärryksen. Tulkkia käytetään tarpeen mukaan esimerkiksi aloitus- ja leopskeskusteluissa sekä vanhempainilloissa. Yhteistyössä huoltajien kanssa huomioidaan molempien huoltajien osallisuus myös siinä tilanteessa, että vain toinen heistä on vieraskielinen. Ohjeistus tulkkipalveluiden käyttöön on varhaiskasvatuspalveluiden työtilassa.

Lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemisen suunnittelu ja toteuttaminen tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Esiopetuksen henkilöstö vastaa luottamuksellisen suhteen ja yhteistyökäytäntöjen rakentamisesta. Esiopetuksessa järjestetään vanhempainiltoja, joissa sekä kerrotaan esiopetukseen liittyvistä asioista ja käytännöistä että osallistetaan huoltajia esiopetuksen suunnitteluun. Esiopetuksen henkilöstö järjestää huoltajille keskusteluja lapsen asioissa. Yhdessä huoltajien kanssa laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma syyslomaan mennessä. Suunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa lukuvuoden aikana ja sen toteutumista arvioidaan keväällä. Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut huoltajien kanssa ovat merkittäviä tilanteita molemminpuolisen palautteen antamisen ja saamisen kannalta. Kuvallisen dokumentaation lisäksi lapsiryhmän toiminnasta kerrotaan huoltajille säännöllisesti viikko- tai kuukausikirjeiden muodossa.

Yhteistyössä huoltajien kanssa varmistetaan lapsen osallistuminen esiopetuksen toimintaan. Huolen herätessä henkilöstön tulee ottaa asia puheeksi huoltajien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Toimintamalli lapsen huolta herättäviin poissaoloihin ja laajemman monialaisen yhteistyön käynnistämisen on kuvattu alla.

Kuvio 1. Toimintamalli huolta herättäviin poissaoloihin.

Päiväkodeissa voi olla vanhempainyhdistyksiä, joiden toiminta tukee varhaiskasvatustyötä päiväkodissa.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.1.1 Paikallinen suunnitelma

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Keskeistä on käyttää vuorovaikutusta ja yhteistyötä edistäviä työtapoja. Itsenäisen työskentelyn lisäksi lapsi oppii työskentelemään ja oppimaan yhdessä toisten kanssa. Esiopetuksessa korostetaan varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja menetelmiä, kuten leikin eri muotoja.

Leikin kehittäminen sekä sisällä että ulkona edellyttää aikuisten toiminnassa

- kiinnittymistä toimintaan lasten kanssa
- leikkiin syventymistä, lasten toiminnan ja leikin ohjaamista
- lasten ohjaamista mielekkääseen toimintaan
- roolileikkien, esineleikkien ja fyysisten leikkien soveltamista myös ohjatussa toiminnassa
- huomion kiinnittämistä leikin rikastamiseen ja uudistamiseen
- sääntöleikkien aktivoimista ja aikuisten osallistumista niihin.

Leikin lisäksi esiopetuksen tulisi olla toiminnallista ja liikkumista tukevaa, kokemuksellista, kokeilevaa ja tutkivaa. Työtapojen valintaan vaikuttavat niiden tarkoituksenmukaisuus tehtävään nähden, erilaiset tavat oppia ja lasten tavat toimia. Oppimista vahvistetaan monikanavaisesti käyttämällä eri aisteja. Oppimista tuetaan monipuolisilla työtavoilla, välineillä ja menetelmillä, kuten kuvittamalla ja sanoittamalla toimintaa ja oppimisympäristöä. Lapset osallistuvat työtapojen suunnitteluun ja valintaan. Toiminnassa käytetään sekä lasten omaehtoista että aikuisjohtoista työskentelyä.

Työtapoja muokataan ja vaihdellaan henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella. Esiopetuksen henkilöstö arvioi toimintaa jatkuvasti ja käsittelee esiin nousseita asioita säännöllisesti. Yksittäisten lasten ja ryhmän taitojen kehittyessä valitaan uusia tapoja toimia ja lapsia ohjataan kokeilemaan erilaisia työtapoja.

Pienryhmätoiminnan periaatteena on, että lapset ja kasvattajat jaetaan tarkoituksenmukaisesti toiminnan ääreen oppimisympäristöjä ja välineitä monipuolisesti hyödyntäen. Pienryhmässä työskentelyn tulee olla suunnitelmallista toimintaa niin, että ryhmän kokoonpano, kasvattaja(t) sekä toiminnan sisältö ja tavoitteet ovat pedagogisesti perusteltuja. Ryhmiä voidaan muodostaa toiminnan tai lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan tai yli ryhmärajojen. Kokoonpanoja tulee vaihdella tilanteen, tarpeen ja toiminnan mukaan. Samoin kasvattajien tulee toimia eri pienryhmissä ja eri lasten kanssa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus luoda suhde ryhmän kaikkiin aikuisiin sekä toimia erilaisissa vertaisryhmissä, välillä myös isommassa ryhmässä.

Pienryhmässä voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjattua toimintaa, leikkiä, liikuntaa tai ulkoilla ja ruokailla pienryhmänä. Pienryhmän toiminta voi myös perustua kuntoutuksellisiin tarpeisiin ja erityisen ohjelman toteuttamiseen (esim. Kili, Kuttu, Kaveri-kerho, S2-opetus).

Opetus- ja ohjaustapoja tulee vaihdella tilanteen ja sisällön edellyttämällä tavalla. Kasvattajien parityöskentelyä voidaan jakaa siten, että lasten opettamista ja tukemista vuorotellaan. Toinen opettaa/vastaa opetuksesta ja toinen tarkkailee ja havainnoi, jolloin toiminnasta saadaan tarkempaa

havaintoihin perustuvaa tietoa. Tilanteessa voi myös toinen opettaa ja toinen avustaa. Tiimiopettamisessa molemmat ohjaavat samaa ryhmää joustavasti vuorotellen. Rinnakkaisopetuksessa/samanaikaisopetuksessa kaikki opettavat/ohjaavat samaa asiaa samanaikaisesti omille ryhmilleen. Pistetyöskentelyssä pisteiden ohjattava sisältö on eri jokaisella opettavalla aikuisella ja lapset kiertävät pisteissä. (Linnilä, M-L. Luentomateriaali 4.4.2013)

Monipuoliset työtavat ja oppimisympäristöt sekä monitasoinen pedagogiikka muodostavat kokonaisuuden. Peruslähtökohdat työtapojen valinnalle ovat toiminnallisuus, luovuus ja osallisuus. Lapset ovat mukana työtapojen suunnittelussa ja valinnassa. Ryhmän toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa kasvattajat ottavat huomioon myös, miten lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia ja tarpeita, kuten vahvuudet ja lahjakkuus, temperamentti ja kognitiivinen tyyli, tuetaan.

Työtapojen suunnittelussa hyödynnetään myös Mini-Kultiksen tarjontaa ja Porvoon Digipolkua.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

4.2.1 Paikallinen suunnitelma

Esiopetuksessa olevan lapsen minäkuva ja käsitys itsestä oppijana on kehittymässä. Siksi on merkityksellistä, millaista palautetta ja tukea lapsi saa oppimisessaan. Rohkaiseva ja kannustava palaute vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota tukien samalla lapsen persoonallisuuden kehitystä. Palautteen tavoitteena on tuoda esiin lapsen vahvuuksia oppijana ja osoittaa lapselle ne asiat, joita hänellä on vahvuuksiensa avulla mahdollisuus oppia ja missä asioissa kehittyä.

Arvioinnin ja palautteen tulee kohdistua ennen kaikkea koko oppimisprosessiin eikä vain lopputulokseen. Hyvin tai huonosti onnistunut työ, helppo tai vaikea tehtävä tai valmiilla asteikolla lapsen arvioima työ ei vielä anna lapselle palautetta niistä asioista, jotka ovat onnistuneet tai mikä tehtävässä on ollut vaikeaa ja miksi. Prosessia koskevan arvioinnin ja palautteen avulla lapsi saa tietoa taidostaan suunnitella, säädellä, toteuttaa ja arvioida omaa työtään sekä siitä, miten hän toimii yhteistyössä toisten kanssa. Aikuisen tulee ohjata lasta tiedostamaan omaa ajatteluaan ja toimintaa sekä auttaa lasta ymmärtämään oppimistaan. Kun lapsella on riittävästi tietoa omasta osaamisestaan ja harjoittelun kohteista sekä itsestään oppijana ja hän saa suunnitella omaa toimintaansa ja työskentelyään, hän voi myös ottaa vastuuta omasta oppimisestaan. Näin lapsesta tulee oman oppimisensa asiantuntija ja hänelle muodostuu omistajuus omaan oppimiseensa.

Oikeudenmukaisessa arvioinnissa arviointi on ensinnäkin monipuolista. Monipuolinen arviointi muodostuu eri tavoin kootusta ja dokumentoidusta arviointitiedosta, kuten havainnoinnista, kokemuksista ja lasten tuotoksista. Toiseksi arviointi on monitahoista, jolloin arviointiin osallistuvat lapsi itse, huoltajat, esiopetuksen henkilöstö ja toiset lapset sekä muut lapsen kanssa työskentelevät. Arviointia toteutetaan jatkuvassa dialogissa ja vuorovaikutuksessa eri osapuolten kanssa. Lapsen ja huoltajien kanssa

keskustellaan oppimisesta, käyttäytymisestä ja työskentelytaidoista säännöllisesti esiopetusvuoden aikana. Lapsen saama palaute on oikeudenmukaista silloin, kun lapsi tietää toiminnan tavoitteet ja odotukset ja on saanut riittävästi ohjausta, opetusta ja tukea työskentelyynsä uuden asian äärellä. Lapsen itsearviointi ja hänen näkemyksensä kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan syksyllä ja keväällä.

Lapsen käyttäytymisen seuranta ja arviointi kohdistuu yhteisesti sovittujen sääntöjen ja toimintatapojen noudattamiseen eli siihen, miten lapsi ottaa huomioon muut lapset ja aikuiset sekä ympäristön. Lapset omaksuvat eri tilanteisiin liittyvää käyttäytymistä ja tapoja, esimerkiksi esiopetuksen juhlista tai vierailukäynneillä. Lapset harjoittelevat toisten kannustamista ja auttamista, oman osaamisen jakamista ja yhdessä oppimista, toisten kuuntelua ja vuoron antamista mutta myös oman mielipiteen ja kysymysten esittämistä.

Työskentelyn arviointi kohdentuu työskentelyssä vaadittaviin tietoihin ja taitoihin kuten sen suunnitteluun, aloittamiseen, työskentelyn ylläpitämiseen ja yhteistyöhön toisten kanssa, ongelmien ratkaisemiseen, avun pyytämiseen sekä työn loppuun saattamiseen. Lapsen tulee asettaa omia oppimisen tavoitteita, suunnitella omaa työskentelyä ja sen toteuttamista sekä osallistua arviointiin.

Porvoon esiopetuksessa käytettävät oppimisvalmiuksien kartoitukset ja toiminnan suunnittelun ja arvioinnin välineet:

- Lukemisen aika, leikin taika: Sanat paloiksi. Lukemisvalmiuksien arvioiminen ja harjoittaminen. 2004. NMI.
- LukiMat - Oppimisen arviointi: Matematiikan tuen tarpeen tunnistamisen välineet esikouluun. NMI. 2011. Koponen, T., Salminen, J., Aunio, P. & Polet, J.
- Repun takanassa suomen kielen arviointimateriaali
- KITA suomen kielen taitojen arviointimateriaali esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen.
- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops)
- ryhmän pedagoginen suunnitelma

Pedagoginen dokumentointi jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen työtapana

Henkilöstö havainnoi ja käyttää pedagogista dokumentointia toiminnan kehittämiseksi, myös yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Toiminnan dokumentoinnista tulee pedagogista vasta, kun dokumentteja eli tallennettua tietoa käsitellään ja hyödynnetään käytännössä tavoitteellisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Pedagoginen dokumentointi suunnitellaan ryhmässä etukäteen, jolloin tiedetään mitä, ketkä ja millä välineillä dokumentoidaan sovitusti päivä-, viikko- ja kuukausitasolla (esim. vuosikello) Projekteihin ja prosesseihin voidaan dokumentointitavat ja välineet suunnitella etukäteen sekä toiminnan aikana esiin nousevien ideoiden ja tarpeiden mukaan. Tämän lisäksi toiminnassa kertyy jatkuvasti paljon erilaista tietoa ja dokumentteja, joita tuottavat lapset, kasvattajat ja huoltajat. Ryhmän kasvattajat valitsevat suunnitelmallisesti ja tarpeen mukaan dokumentteja, joita hyödynnetään pedagogisen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan tarkennetaan pedagogisen dokumentoinnin toimintatapoja ja välineitä.

Jokaisessa ryhmässä käytettävät toiminnan dokumentoinnin välineet ja tavat:

- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

- lapsen digitaalinen kasvun kansio
- digitaalinen ryhmävasu
- ryhmän viikko- tai kuukausikirje huoltajille

Esimerkkejä muista dokumentoinnin välineistä ja toimintatavoista:

- lapsen tuotokset, piirustukset, maalaukset ym. kädentyöt, voidaan myös kuvata
- keskustelut, haastattelut
- lapsen oma dokumentointi työskentelyn aikana, esim. piirtämällä ajattelua, kokemusta, tuntemuksia visuaaliseen muotoon = ”muistiinpanot”
- lapsen oma kertoma, sadutus, äänitallenteet
- kuvat ja videointi: kuvataan myös lapsen rakenteluja, leikkejä yms. prosessinomaisesti eri vaiheissa tallentaminen ja julkaisu: digitaaliset alustat, esim. Daisy, kuvakehys
- projektiseinä: toiminnan kuvaus seinällä kuvin, tekstein yms.
- projektin rakentuminen ja dokumentointi tilaan
- animaatiot, kamerakynä, videopensseli
- viikko- tai kuukausikirjeet toiminnasta, blogi
- oppimistarinat (learning story)
- sosiogrammi: lasten välisten suhteiden selvittäminen ja näkyväksi tekeminen
- lasten kokoukset
- muu sovittu tapa dokumentoida kirjallisesti kasvattajien havaintoja
- ks. myös Porvoon Digipolku.

Tukimateriaalia:

[Pedagoginen dokumentointi](#)

[Salassapito ja tietosuojavarhaiskasvatuksessa](#)

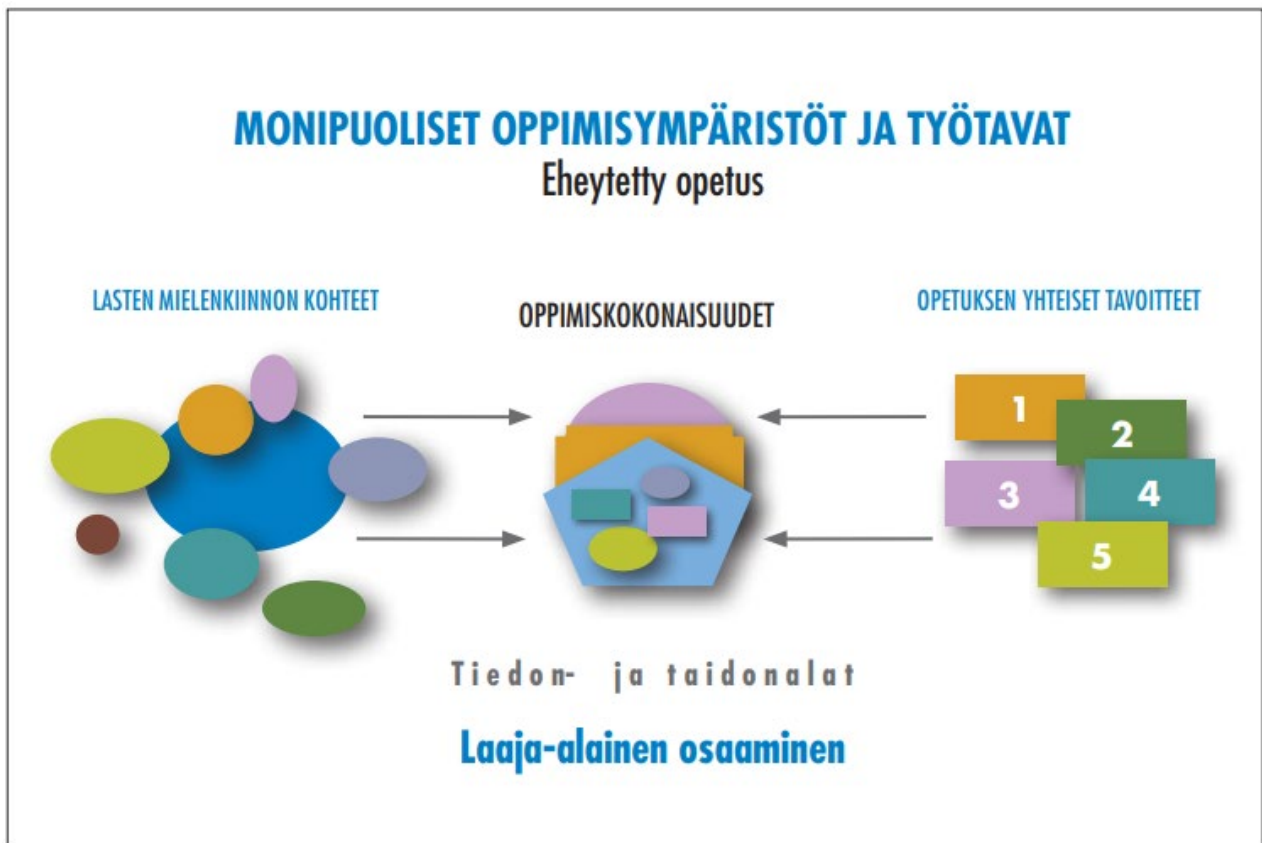
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita

sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

4.3.1 Paikallinen suunnitelma

Opetuksen yhteiset tavoitteet

Esiopetuksen toimintaa suunniteltaessa lähtökohtana ovat uudet ja innostavat oppimiskokemukset ja sopivat oppimisen haasteet sekä erilaiset tuen tarpeet. Opetuksen yhteiset tavoitteet kytketään lapsen mielenkiinnon kohteisiin. Esiopetuksessa lasten oppimisvalmiuksien kehittymistä tuetaan yksilöllisistä lähtökohdista. Kaikille esiopetuksessa oleville lapsille tehdään matemaattisten ja lukemaan oppimisen oppimisvalmiuksien kartoitukset (LukiMat, Sanat Paloiksi) sekä lisäksi vieraskielisten lasten kohdalla KieliPeda-työvälineen osat 2 ja 3. Kartoituksista saatua tietoa hyödynnetään esiopetuksen toiminnan suunnittelussa niin lapsikohtaisesti kuin ryhmätasolla. Lisäksi esiopetusryhmissä käytetään materiaaleja, jotka tukevat lasten sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehitystä. Lapset saavat harjoitella mm. empatiataitoja, itsehillintä- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tunteiden säätelyä. Ryhmät tarkentavat käyttämänsä välineet ja menetelmät suunnitelmassaan.

Oppimiskokonaisuuksien rakentamisessa hyödynnetään eri yhteistyötahojen sekä huoltajien osaamista ja tarjontaa. Toimintaa täydennetään mahdollisesti teemapäivillä, tapahtumilla ja vierailukäynneillä. Monipuoliset tekemisen ja ilmaisun mahdollisuudet rakentavat lasten kulttuuri-identiteettiä. Kulttuuri-identiteetti muodostuu lasten omasta kulttuurista, ympäristön kulttuurista ja taiteen maailmasta.

Varhaiskasvatuspalvelut ja Porvoon kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut ovat yhdessä valmisteet alle kouluikäisten lasten kulttuurikasvatussuunnitelman [Mini-Kultiksen](#). Kulttuurikasvatussuunnitelman tavoitteena on tukea ja rikastuttaa varhaiskasvatuksen toimintaa sekä toteuttaa ja edistää lasten suunnitelmallista kulttuuri- ja taidekasvatusta. Lapsen osallistumista toimintaan dokumentoidaan ja seurataan Mini-Kultis-aarrekartan avulla. Tavoite on, että jokainen varhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa oleva lapsi saa vähintään kaksi tuntia kultispalveluita vuosittain. Mini-Kultis-toiminta suunnitellaan ja arvioidaan vuosittain Mini-Kultis työryhmässä.

Oppimiskokonaisuudet

Yhteinen vuosittainen teema

- Perusopetuksella ja varhaiskasvatuksella on yhteinen vuosittainen teema, joka suuntaa oppimiskokonaisuuksien suunnittelua ja toteuttamista kaikissa kouluissa ja esiopetuksen yksiköissä.
- Teemaa suunnitellaan monialaisesti.
- Lapsille ja henkilökunnalle tulee tarjota mahdollisuus esittää teemaehdotuksia.
- Teema valitaan siten, että eri oppiaineita/sisältöjä on mahdollisuus vaihdella vuosittaisten teemojen toteutuksessa.
- Teemaehdotukseen liitetään siihen soveltuvia sisältö- ja työtapaehtotuksia.
- Päätöksen teemasta tekee koulutusjaosto.
- Seuraavan lukuvuoden teemasta tiedotetaan esiopetukselle, kouluille ja yhteistyökumppaneille viimeistään maaliskuun aikana.
- Yhteistyökumppanit voivat, niin halutessaan, suunnata omaa esi- ja perusopetukselle tarjoamaa toimintaansa yhteiseen teemaan liittyen.

Toteutus

- Esiopetus ja lähikoulu suunnittelevat ja toteuttavat jonkin osan tai koko teeman yhdessä.
- Suunnitelma kirjataan esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmaan.
- Toteutunut toiminta kirjataan esiopetuksen toimintakertomukseen.
- Halutessaan esiopetus voi käyttää tukimateriaalia.

4.3.2 Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen

kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja kehoalliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentellessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

4.3.2.1 Paikallinen suunnitelma

Lapsille tarjotaan oman tekemisen lisäksi vuosittain mahdollisuus nähdä ja kokea myös muiden tekemää ja tuottamaa taidetta, kulttuuria, konsertteja ja esityksiä. Porvoossa on [Mini-Kultis](#) -toimijoiden lisäksi paljon taiteen ja kulttuurin ammattilaisia, kuten tanssikouluja ja teattereita, musiikintekijöitä, kirjailijoita sekä käsityöläisiä. Yhteistyössä näiden kanssa voidaan rikastuttaa lapsiryhmän toimintaa, esimerkiksi hankkimalla ohjaaja/opettaja lapsiryhmään, järjestämällä työpajoja tai osallistumalla toimintaan muussa ympäristössä. Monet toimijat tarjoavat myös virtuaalisia ympäristöjä ja tapahtumia.

Yhteistyössä Porvoonseudun musiikkiopiston kanssa tarjotaan musiikkileikkikoulutoimintaa niissä päiväkodeissa, jotka niin toivovat. Päiväkotimuskarissa musiikkiopiston opettaja tulee pitämään musiikkileikkitunnin päivän aikana. Päiväkodin muskarissa noudatetaan musiikkiopiston varhaisiän opetussuunnitelmaa päiväkodin kasvatustavoitteet ja toiveet huomioiden. Musiikkiopisto voi tarjota yhteistyössä porvoolaisten Taidetikas-toimijoiden kanssa muitakin taideaineita, esim. Tanssiva muskari, Kuvismuskari, Teatterimuskari. Esiopetuksen aikana tapahtuva toiminta on maksutonta.

4.3.3 Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesti kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista.

Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen** taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan

havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

4.3.3.1 Paikallinen suunnitelma

Katso myös Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.

Kielitietoisessa toiminnassa kaikki kielet ovat arvostettuja ja näkyviä. Porvoon vahva kaksikielisyys antaa luontevia mahdollisuuksia kotimaisten kielten tarkasteluun. Myös muut lasten ja perheiden käyttämät kielet tehdään näkyviksi ja kuuluviksi. Tarkasteltavat kielet voivat olla myös tiedonalaan tai perheen harrastukseen liittyviä tai vaikkapa murteita.

Kielitietoisuus on läsnä kaikissa arjen tilanteissa. Lasta tuetaan laajentamaan sanavarastoaan ja houkutellaan tutkimaan kielen rakenteita (esim. alkuäänteet, riittäminen, tavutukset) sekä kirjoitettua kieltä. Kirjoittelu voi tapahtua myös leikkikirjoittamalla tai muiden lasten käyttämien kielten kirjainmerkeillä. Kirjaimiin ja tavuihin tutustumaan toiminnallisesti ja niitä yhdistetään liikuntaan sisällä ja ulkona.

Kielitietoisuutta tarkastellaan KieliPeda-työvälineen mukaisesti kolmesta eri näkökulmasta: henkilöstön toiminta, oppimisympäristö ja lapsen osallisuus. Henkilöstö luo vuorovaikutuksellisen, lasta arvostavan ilmapiirin, rohkaisee lasta käyttämään osaamistaan kieliä sekä toimii kielellisenä mallina auttaen lasta laajentamaan sanavarastoaan. Oppimisympäristöissä näkyvät lasten käyttämät kielet. Oppimisympäristöissä myös huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet kielitaidon kehittymisen näkökulmasta. Lasten osallisuutta tuetaan sekä opetuskielellä toimittaessa (esimerkiksi kuvien ja toistoin) että yhteistyössä huoltajien kanssa (esimerkiksi antamalla käsiteltävän teeman sanastoa kuvina kotiin).

Oppimisympäristössä on lasten saatavilla monipuolisesti erilaisia kirjoja, joissa myös moninaisuus näkyy. Yhteistyö kirjaston tai kirjastoauton sekä monikielisen kirjaston kanssa mahdollistaa monipuolisen ja lapsia kiinnostavan kirjavalikoiman. Lapsille luetaan niin heidän itse valitsemiaan kuin henkilöstön valitsemia tekstejä. Lukuhetkiä voidaan elävöittää draaman aineksilla ja dialogisella lukemisella. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin tekstityyleihin kuten runot, kaunokirjallisuus, tieteellinen asiateksti, sanomalehtiteksti ja sarjakuvateksti. Yhdessä pohditaan, miltä eri tyylit kuulostavat ja tuntuvat. Lapsia rohkaistaan myös omien tarinoiden kertomiseen esimerkiksi sadutuksen tai vitsien kerronnan myötä.

[Monikielinen kirjasto | Helmet](#)

Tukimateriaalia: [Kielten rikas maailma](#)

4.3.4 Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä** kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia

tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

4.3.4.1 Paikallinen suunnitelma

Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

Porvoo on kulttuurihistoriallisesti merkittävä kaupunki vanhan Kuninkaantien varressa. Vanhin historia löytyy muinaislinnoitusalueelta Linnamäeltä. Kaupungin alueella on nähtävissä monen eri aikakauden rakennuksia ja arkkitehtuuria. Kaupungissa on toiminut monta kansallista taiteen tekijää ja vaikuttajaa, kuten Suomen kansallisrunoilija Johan Ludvig Runeberg ja kuvataiteilija Albert Edelfelt. Runebergin päivä (5.2.) on myös suomenruotsalaisen kulttuurin ja kirjallisuuden merkkipäivä. Runebergin päivään liittyen voidaan lapsiryhmässä tarkastella esimerkiksi Runebergin elämää ja saavutuksia, 1800-luvun elämää, mitä ovat runo ja virsi tai minkälaisia tarinoita liittyy Runebergin torttuun. Runebergiin ja aikakauden elämään voidaan tutustua myös kotimuseossa vieraillen tai museossa kuvattujen lyhyiden videoiden avulla:

[Runebergin koti - Runebergs hem - YouTube](#)

Edelfeltin taiteeseen voidaan tutustua verkkonäyttelyn avulla tai vierailemalla Albert Edelfeltin ateljeemuseossa. Edelfeltin taide voi johdattaa pohtimaan esimerkiksi mikä on taiteilija tai miten aikakauden pukeutuminen eroaa tämänpäiväisestä. Edelfeltille rakkaat aiheet meri ja saaristo näkyvät esimerkiksi teoksessa Leikkiviä poikia rannalla. Edelfeltin teosten äärellä voidaan päätyä myös katsomuskasvatuksellisten aiheiden äärelle, kuten kuolema ja hautajaiset (mm. Lapsen ruumissaatto)

[Verkkonäyttely | Albert Edelfeltin Ateljee](#)

Paikallishistoriaan liittyvien teemojen lisäksi tarkastellaan lasten lähipiirin historian ja nykyhetken moninaisuutta. Lasten ja perheiden lähihistoriaa ja kulttuuriperintöä voidaan käsitellä esimerkiksi vanhempien ja isovanhempien lapsuuden lelujen ja muiden vanhojen esineiden sekä kuvien ja tarinoiden avulla. Monipuolisten esimerkkien myötä tuetaan lasten kasvu moninaisuutta arvostaviksi yhteisön jäseniksi. Samalla tuetaan lasten valmiuksia ja taitoja osallistua ja kuulua suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Kulttuurinen moninaisuus

Varhaiskasvatuksessa työskentelee kolme kieli- ja kulttuuriopettajaa. Heidän työpanoksensa kohdistuu niihin yksiköihin, joissa on eniten vieraskielisiä lapsia. Yhden varhaiskasvatuksen asiantuntijan työ kohdentuu kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien pedagogiikan vahvistamiseen.

Jokaisen lapsen, perheen ja henkilöstön edustajan ainutlaatuisuus on voimavara. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuus on läsnä kaikkien kasvattajien toiminnassa kaikissa arjen tilanteissa. Jokainen lapsi saa tulla hyväksytyksi omana itsenään ja kokea oman kotikulttuurinsa ja kielensä arvostetuiksi. Samalla tiedostetaan kaikkien tilanteiden olevan oppimistilanteita myös uuden kielen ja kulttuurin suhteen.

Suomalainen ja suomenruotsalainen kulttuuri ja kieli ovat luonnollinen osa Porvoota, mikä mahdollistaa tutustumisen molempiin kieliin ja kulttuureihin sekä perinteisiin. Lasten ja ympäristön erilaiset kielet, kulttuurit, uskonnot, katsomukset sekä perinteet huomioidaan ja otetaan luonnolliseksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Moninaisuutta tehdään näkyväksi muuhun toimintaan ja lasten pohdintoihin liittyen, ei vain teemapäivien merkeissä. Jokaisen lapsen osallisuudesta huolehditaan, kun vaikkapa merkitään kartalle tärkeitä paikkoja tai pohditaan, mitä kenenkin perheessä syödään aamiaiseksi.

Moninaisuutta arvostavan toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää henkilöstöltä itsearviointia ja tilaisuuksia yhteiselle keskustelulle. Jokaisessa yksikössä valitaan Kulttuurisen moninaisuuden vastuuhenkilö, joka huolehtii osaamisen vahvistamisesta omassa yksikössään yhdessä yksikön johtajan kanssa. Yksiköiden vastuuhenkilöt muodostavat ryhmän, joka tapaa säännöllisesti tiedon ja kokemusten jakamisen merkeissä.

Katsomuskasvatus

Esiopetuksen katsomuskasvatus on yleissivistävää ja se kuuluu kaikille lapsille. Katsomuskasvatusta toteutetaan kaikille ryhmän lapsille yhteisenä toimintana. Se on sitouttamatonta ja ei-tunnustuksellista pohdintaa, tutkimista, leikkiä ja elämyksellistä toimintaa, jossa lapsi saa laajentaa näkökulmiaan maailmaan. Katsomuskasvatus ei sisällä uskonnon harjoittamista. Henkilöstön tehtävä on toteuttaa katsomuskasvatusta osana varhaiskasvatuksen toimintaa.

Katsomuksiin ja uskontoihin sekä uskonnottomuuteen tutustutaan sen mukaan, mitä katsomuksia lapsiryhmässä on ja mistä lapset ovat kiinnostuneita. Kasvattajien tehtävänä on luoda pohjaa moninaisuuden tiedostamiselle ja ymmärtämiselle. Erilaiset näkemykset ja käsitykset nousevat esiin luonnollisesti arjessa ja lasten pohdiskeluissa tarjoten mahdollisuuksia tutkia lasten ja perheiden katsomusten samankaltaisuuksia ja eroja.

Huoltajille kerrotaan katsomuskasvatuksen luonteesta esimerkiksi leopskeskusteluissa tai vanhempainilloissa. Huoltajille voidaan kuvata, miten lasten pohdinnat usein heräävät spontaanisti vaikkapa pihalta löytyvän kuolleen ötökän äärellä, eikä katsomuskasvatuksessa aina ole kyse ennalta suunnitellusta tuokiosta tai vierailusta, josta tiedotetaan koteihin etukäteen. Myös pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan avata huoltajille katsomuskasvatuksellista toimintaa ja lasten pohdintoja.

Lapsen aloittaessa esiopetuksessa huoltajien kanssa keskustellaan perheen vakaumukseen liittyvistä asioista ja kirjataan siihen liittyvät sopimukset esimerkiksi ruokailuun, hygieniaan tai pukeutumiseen liittyen

perustietolomakkeessa varattuun kohtaan. Kaikissa tapauksissa lapsi ja perhe kohdataan yksilöinä ilman ennakko-oletuksia heidän edustamistaan arvoista tai tavoista.

Uskonnon harjoittamista sisältävän toiminnan, esimerkiksi joulukirkko, rinnalle suunnitellaan toimintaa, jonka sisällön tulee olla pedagogisesti perusteltua ja valmisteltua. Toiminnan vaihtoehdot tiedotetaan hyvissä ajoin huoltajille, jotka ratkaisevat mihin toimintaan heidän lapsensa osallistuu. Vaihtoehtoisia sisältöjä ei tule arvottaa toista paremmaksi ja kasvattajien tulee kiinnittää huomiota siihen, miten eri toiminnoista ja lasten osallistumisesta puhutaan.

Esiopetuksen perinteiset juhlat, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla ovat kaikille lapsille tarkoitettuja, jolloin juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Yhteisiin juhliin voi sisältyä joitakin uskontoon viittaavia elementtejä, esim. virsi. Jos esiopetuksen juhla sisältää virsiä tai muuta uskonnollista sisältöä, tulee tästä kertoa etukäteen huoltajille. Juhlassa uskonnollisen sisällön sijoittaminen aivan alkuun tai loppuun voi mahdollistaa kaikkien perheiden osallistumisen tilaisuuteen. Henkilöstö varmistaa, että esimerkiksi juhlasta kesken poistuminen tai tuleminen toteutetaan huomiota herättämättä ja hienotunteisesti.

Porvoon suomalainen seurakunta tarjoaa katsomuskasvatusta tukevaa toimintaa. Yhteistyötarjonta perustuu Opetushallituksen ohjeisiin ja Kirkkohallituksen malliin. Toiminnan sisältöjä valmistellaan myös varhaiskasvatuksen ja seurakunnan yhteistyönä. Seurakunta tarkistaa ja päivittää tarjontansa vuosittain ja tiedottaa siitä varhaiskasvatukselle. Tarjonta sisältää kaikille sopivaa yleissivistävää toimintaa, joka ei sisällä uskonnon harjoittamista sekä toimintaa, joka perustuu uskonnon harjoittamiseen. Henkilöstön vastuulla on selvittää toiminnan sisällön luonne ja tiedottaa siitä selkeästi huoltajille.

Lapsiryhmässä laaditaan ryhmän juhlakalenteri/vuosikello tai monikulttuurinen juhlakalenteri, jossa näkyvät suomalaisen kalenterivuoden juhlien lisäksi perheiden uskontojen, katsomusten ja kulttuurien tärkeimmät juhlat mukaan lukien lasten syntymäpäivät. Ryhmän pedagogisessa suunnitelmassa tarkennetaan näiden toteuttamista.

Tukimateriaalia: [Katsomuskasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

4.3.5 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa

harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syyseuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

4.3.5.1 Paikallinen suunnitelma

Kasvattajat hyödyntävät päivittäisen toiminnan tarjoamat hetket ja tilaisuudet **matemaattisen ajattelun** tukemiseen. Aikuinen käyttää tiedostavasti käsitteitä ja ohjaa lapsia keskustelemaan matematiikan käsitteistä kuten ajasta, lasten iästä, vuodenajoista, muodoista, kappaleista, sijainnista ja suhteista. Esimerkiksi odotustilanteissa lasten kanssa lasketaan, kuinka monta lasta on jonossa, kuinka monta tänään on paikalla, kuinka monta puuttuu, kuka on ensimmäinen, viimeinen. Leluja ja materiaaleja voidaan lajitella, luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen. Leikkiessä ja liikuntaleikeissä harjoitellaan sijaintikäsitteitä, kuten alla, päällä, vieressä, edessä, takana. Matematiikka sisältyy monenlaisiin tilanteisiin esim. metsäretkellä voidaan harjoitella vertailua, kädentyötä tehdessä mitataan ja arvioidaan, laulu- ja loruleikeissä lasketaan lukumääriä ja opitaan lukujonoja.

Oppimisympäristössä tulee olla lasten saatavilla matemaattista ajattelua tukevia välineitä ja materiaalia. Matematiikan välineistön suosituslista:

1. Luokittelu ja lajittelu

Lajittelumateriaalia esimerkiksi: kynät, korkit, napit, simpukat, lehdet, kivet

2. Lukumäärä, lukujen hajottaminen

- Kapla palikat
- Multilink kuutiot + kortit
- Plusplus palikoita
- Legoja
- Noppia
- Puolelle ryhmää vähintään: Munakenno ja 10 nappia
- Opettajan käytössä: 20- nauha helmistä tai niin monta helmeä kuin ryhmässä on

3. Kymmenjärjestelmävälineet

- puolelle ryhmää vähintään: Matikkapussit, jossa numerokortit 1-9, pistekortit 1-9, sormikortit 1-9, 10 tikkua, (5+5)
- helminauha
- opetusrahat

- mittaaminen: mittanauha, viivoitin, oman kehon mitat
- opettajan käytössä: pikalukukortit

4. Matematiikkapelit

- Domino
- Afrikan tähti
- Halli Galli
- Pop for Numbers
- A4-pelejä: yksi enemmän, yhtä monta, kaksi enemmän

Ohjelmoinnillisen ajattelun kehittymistä tuetaan erilaisissa ongelmaratkaisutilanteissa, kuten suunnittelemalla ja toteuttamalla toimintojen sääntöjä ja järjestyksiä sekä prosesseja vaihe vaiheelta. Yksinkertaisimmillaan toimintojen sääntöjä ja järjestystä harjoitellaan arjen toiminnoissa pukemistilanteissa tai sääntöleikeissä. Ks. Porvoon Digipolku.

Esiopetuksen **ympäristökasvatuksessa** käsitellään ilmastomuutokseen ja kestävään kehitykseen liittyviä asioita lasten kokemus- ja elinpiirin sekä lähiympäristön kautta. Esiopetuksessa kestävä elämäntavan ulottuvuudet ovat sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia. Tavoitteena on vahvistaa lasten sosiaalisia ja kulttuurisia tietoja ja taitoja siten, että ne tukevat kykyä toimia nykytilanteessa mutta myös tulevaisuudessa erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa yhteisöissä ja muuttuvissa tilanteissa.

Porvoossa on hyvät mahdollisuudet vahvistaa lasten luontosuhteen kehittymistä. Esiopetuksessa on omat pihat ja luonto on kaikkia lähellä. Toiminnassa tutkitaan, tarkkaillaan ja opetellaan tunnistamaan ympäristössä näkyviä kasveja, puita, lintuja, hyönteisiä ja muita eläimiä. [Porvoon luontokoulu](#) tukee esiopetuksen ympäristö- ja luontokasvatuksen toteuttamista. Yhteistyössä vahvistetaan sekä henkilöstön osaamista että toteutetaan lasten toimintaa.

Taloudellinen näkökulma toteutuu mm. tekemällä pitkäikäisiä ja kestäviä hankintoja. Yhdessä lasten kanssa pohditaan hankintatarpeita ja vaihtoehtoisia ratkaisuja. Kasvattajat ja lapset huolehtivat tavaroista, välineistä ja ympäristöstä, jotta ne pysyvät kunnossa pidempään. Lasten kanssa keskustellaan ja harjoitellaan energian ja materiaalien oikeaa ja säästeliästä käyttöä sekä jätteen määrän vähentämistä mahdollisuuksien mukaan. Kohteena voi olla veden, käsipyyhepaperien, sähkön, askartelumateriaalien tm. käyttö. Esiopetuksessa lajitellaan erilliskerättäviä jätteitä kiinteistössä tai lähellä olevien keräysastioiden mukaan: paperi, pahvi, bio, lasi, metalli, muovi ja paristot.

Kaikki ympärillämme on teknologiaa, kuten vaatteet, välineet, lelut, kalusteet. Lasten ihmettelystä ja kysymyksistä voidaan päästä tutkimaan esimerkiksi lasia materiaalina ja sen valmistamista. Oma kiinteistö tarjoaa mahdollisuuksia erilaisiin teknologioihin tutustumiseen ja tutkimiseen. Lasten kanssa voidaan perehtyä talon lämmön- ja energiantuotantoon ja ilmanvaihtoon tms.

Porvoossa on tavoitteena ruokahävikin vähentäminen. Päiväkotiryhmistä tilataan ruokaa vain hoitoaikavarauksia vastaava määrä. Huoltajat osallistuvat toteuttamiseen ilmoittamalla ennalta tiedossa olevat poissaolot hyvissä ajoin ryhmään. Kasvattajat ohjaavat lapsia arvioimaan ja annostelemaan syötävän ruuan määrää ja kannustavat syömään lautaselle otetun ruuan. Ensin voidaan ottaa pienempi annos ja hakea sen jälkeen lisää. Ei niin mieluisia ruokia otetaan lautaselle vain vähän. Ruokailutilanteessa kasvattajat keskittyvät lasten kanssa rauhalliseen syömiseen. Lasten toimintaa havainnoidaan ja

varmistetaan, ettei ruuan poisheittämisestä muodostu tapa, esimerkiksi kiireen tai lapsen poishaluamisen vuoksi. Kiireettä syöminen tukee myös lapsen kylläisyyden tunteen tunnistamista. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan uusien ruokien syömiseen.

4.3.6 Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisestä ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.3.6.1 Paikallinen suunnitelma

Liikunnallinen toiminta

Päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja kerhotoiminnassa on nimetyt liikuntavastaavat, jotka tapaavat toisiaan. Liikuntavastaavat huolehtivat liikunnallisten asioiden toteutumisesta ja kehittämisestä yksikössään. Liikuntavastaavien tukena toimii yksikön johtaja ja liikunnallinen työryhmä.

Yksikön ja lapsiryhmän toiminnan suunnittelu ja arviointi:

- Liikunnan vuosikello
- Perusmotoristen taitojen havainnointi, Skidi- ja Skillireilit
- Liikuntaleikkikouluohjaajan kansio
- nykytilan arviointi -työkalu

Liikuntakasvatuksen tulee olla kokonaisvaltaista varhaiskasvatuksen henkilökunnan toimintaa, joka on läsnä varhaiskasvatuspäivän joka hetkessä. Positiivisella asenteella ja innostuneisuudella varhaiskasvatuksen henkilökunta luo turvallisen ja kannustavan tunnelman varhaiskasvatuspäivään. Turvallisessa ilmapiirissä lapset rohkaistuvat yrittämään ja kokeilemaan erilaisia asioita ja näin luodaan mahdollisuudet onnistumisen kokemuksille. Lapsille liikkuminen on fyysisesti aktiivista leikkiä, jolle tunnusomaisia piirteitä ovat ennakoimattomuus, tuottamattomuus, säännönmukaisuus ja kuvitteellisuus. Leikillä on tärkeä rooli lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja siksi juuri leikki ja leikillisuus ovat liikuntakasvatuksen peruskiviä. Kasvattajan oma innokkuus ja osallistuminen liikunnallisiin ja leikillisiin aktiviteetteihin on erittäin merkittävä tapa parantaa lasten kuormittavaa fyysistä aktiivisuutta.

Lasten liikkumista ja fyysistä aktiivisuutta lisätään

- havainnoimalla perusmotorisia taitoja ja tarjoamalla harjoittelumahdollisuuksia lapsille
- välttämällä turhaa ja pitkäkestoista istumista: kasvattajat havainnoivat ja arvioivat päivän ja viikon rakennetta ja toimintoja sekä lasten istumisen määrää, käytäntöjä muutetaan tarpeen mukaan
- porrastamalla siirtymätilanteita ja vähentämällä odottamista
- porrastamalla ulkoilu-aikoja, jolloin pihalla ja sisällä on enemmän tilaa
- järjestämällä liikkumista ja toiminnallisuutta mahdollisissa odotustilanteissa, esim. musiikkiliikuntaa ruokaa odotellessa
- arvioimalla ja muuttamalla sääntöjä: rajaavatko vai mahdollistavatko ne liikkumisen, esim. pienten lasten sallitaan harjoitella tuolille kiipeämistä ja tuolilta pois kiipeämistä
- rakentamalla erilaisia työskentelypisteitä
- käyttämällä monipuolisia ja toiminnallisia työtapoja
- sallimalla liikkuminen sisällä myös muissa tiloissa kuin liikuntasalissa:
 - huonekaluja järjestellään niin, että lapset voivat kiipeillä, ryömiä, tehdä kuperkeikkoja, liukua penkeillä
 - kulkureiteille lattiamerkkejä ja ratoja
 - ryhmätiloihin tuodaan erilaisia liikuntavälineitä kuten vatsalaudat, jumppapalikat, pallot, patjoja.

Ohjattu liikunta

- Ulkona kasvattajat järjestävät ja ohjaavat liikunnallisia pelejä ja leikkejä, esim. hippa, pallopelit, polttopallo, peili, väri, erilaiset radat. Hyvä käytäntö: ”viikon liikuttaja”, ”vastuuliikuttaja” tms. Viikoksi kerrallaan ulkoiluun nimetään liikuttaja, joka vastaa ulkoliikunnan suunnittelusta ja järjestämisestä ulkona oleville lapsille.
- Liikuntasali on jatkuvassa käytössä, ryhmäkohtaiset käyttövuorot tai avoimet vuorot jaetaan koko päivän ajalle.
- Lapset otetaan mukaan suunnittelemaan sisältöjä, liikuntahetkiä, seikkailuratoja.
- Talviliikunta: jokainen lapsi pääsee kokeilemaan luistelemista ja hiihtoa ikätason mukaisesti, lapsille opetetaan luistelun ja hiihdon alkeita, päiväkodeissa tulee olla välineitä lainattavaksi, käydään pulkkamaässä.
- Esiopetuksen toimintaan kuuluu kaksi uimaopetuskertaa, joiden järjestämisestä vastaavat liikuntapalveluiden uimaopettajat. Esiopetus vastaa kuljetuksista.

Liikuntapalvelut tarjoaa palveluja ja toimintaa varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksen toteuttamisen tueksi. Paikallisesti tehdään yhteistyötä myös eri urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa. Seurat tarjoavat ohjausta lapsille ja/tai kasvattajille omassa lajissaan. Näistä tiedotetaan erikseen ja varhaiskasvatuksessa hyödynnetään tarjontaa lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Tukimateriaalia: [Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset](#)

Terveys ja turvallisuus

Ruokailu ja ruokakasvatus

Porvoon ateria- ja puhtauspalvelut vastaa päiväkotien ja koulujen ruuan valmistuksesta. Ruokalistasuunnittelu perustuu Valtion ravitsemusneuvottelukunnan antamiin voimassa oleviin väestötason ja eri ikäryhmille annettuihin ravintoaineiden saanti- ja ruokasuosituksiin. Suunnittelussa otetaan huomioon sesongit, teemat ja juhlapyhät sekä mahdollisuuksien mukaan saatu palaute.

[Ravitsemus- ja ruokailusuositukset](#)

Terveyttä ruoasta! Suomalaiset ravitsemussuositukset 2014

Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus 2018

Syödään yhdessä – ruokasuositukset lapsiperheille 2019

Syödään ja opitaan yhdessä – kouluruokasuositus 2017

Porvoon kaupungin kouluissa ja päiväkodeissa tarjottava perusruoka on laktoositonta ja gluteenitonta (paitsi pastapäivänä) ja se soveltuu suurimmalle osalle.

Erityisruokavaliot (ks. myös opiskeluhuollon suunnitelma)

<https://www.porvoo.fi/ateria-ja-puhtauspalvelut/ruokapalvelut/tietoa-erityisruokavalioidista/>

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Ruokailu on osa lapsen esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta ja sen on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Vastuu ohjauksesta on valvontaruokailussa olevalla henkilökunnalla. Ruokailun tavoitteena on, että ruuan laatu täyttää yleiset terveydelliset ja ravitsemukselliset vaatimukset, ja että sitä tarjotaan riittävästi ja riittävän usein lapsen päivän aikana. Kokopäivähoidossa olevan lapsen ateriat muodostavat kaksi kolmasosaa päivittäisestä energiatarpeesta, osapäivähoidossa vastaavasti yhden kolmasosan. Lapsen lounas koostetaan lautasmallin mukaisesti: puolet lautasesta kasviksia, neljäsosa perunaa, pastaa tai riisiä ja neljäsosa lihaa, kalaa tai palkokasveja. Leipä on osa ateriaa. Leivälle levitetään kasvimargariinia ja ruokajuomana tarjotaan rasvatonta maitoa, piimää tai vettä.

Lapsen syöminen kehittyy yksilöllisesti omaan tahtiin. Lapsilla varautuneisuus uutta ruokaa kohtaan on tyypillistä. Makutottumukset opitaan usean maistamiskerran jälkeen, uuteen ruokaan toteuttelu vaatii jopa 10–15 maistamiskertaa. Ruokailutilanteessa aikuinen päättää, mitä ruokaa tarjotaan mutta lapsi päättää, kuinka paljon syö vai syökö ollenkaan. Ei pidä luovuttaa, vaikka lapsi kieltäytyy syömästä ensimmäisellä kertaa. Lasta kannustetaan syömään, mutta ruokaa ei ”tuputeta”, eikä sitä pakoteta syömään, sillä näillä toimenpiteillä vastenmielisyys ko. ruokaa kohtaan lisääntyy. Maistamisesta annetaan kiitosta. Myös ”palkkiosyöttämistä” (syömisestä seurauksena jotain myönteistä) vältetään. Leipä ja maito ovat aterian osia, joten niitä ei käytetä palkintona lautasella olevan ruoan syömisestä.

Aikuisen tehtävä on pyrkiä seuraamaan lapsen kehitystä siten, että lapsella on otolliset olosuhteet uuden opetteluun ja taitojen harjaannuttamiseen. Henkilöstöllä on vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön ylläpitämisestä. Huoltajien kanssa keskustellen sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja tavoista, joilla lapsen ruokailutottumuksia ja -tapoja tuetaan. Lapsen mahdollisten syömis- tai ravitsemuksen ongelmien

ratkaisemiseksi tehdään yhteistyötä huoltajien ja varhaiskasvatuksen sekä tarvittaessa terveydenhuollon henkilöstön kesken. Huolta herättävissä asioissa henkilöstö voi ohjata huoltajat olemaan yhteydessä ravitsemussuunnittelijaan. Yksikön esihenkilö laittaa ohjauksesta tiedon ravitsemussuunnittelijalle sähköpostitse.

Ravinnonsaannin ohella ruokailutilanteessa välitetään myös tietoja, taitoja ja asenteita. Ruokailutilanteessa aikuinen toimii lapselle mallina. Aikuisilla on vastuu siitä, minkälaisia asenteita, tapoja ja puheenaiheita hän siirtää lapselle. Ruokailutilanteet ovat miellyttäviä ja positiivisia yhdessäolon hetkiä, jolloin pöydässä keskustellaan mukavista asioista. Aikuinen pyrkii ruokapuheillaan ja muulla viestinnällään vaikuttamaan myönteisesti lapsen mielipiteeseen ko. ruoasta. Ruokapöytäkeskusteluissa on hyvä ystävällisesti ja kannustavasti ohjata lasten ruokatapoja ja -tottumuksia ja pohtia yhdessä lasten kanssa ruokakulttuuriin, ravitsemukseen ja ruoan alkuperään liittyviä aiheita. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi esiopetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin esimerkiksi kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Pedagogiseen toimintaan sisältyy leipominen ja pienimuotoinen ruuan valmistus. Lasten kanssa yhdessä valmistellaan suomalaisen kulttuuriperinteen juhlapäiviä tai muita juhlia tai tapahtumia sekä niihin liittyviä tarjoiluja. Lasten kanssa leivotaan esimerkiksi sämpylöitä, pipareita ja Runebergin torttuita. Lapsen on hyvä saada jo pienestä pitäen osallistua ruuan valmistukseen ja ruokailuun liittyviin tehtäviin. Käsillä tekemisen ja aistimaailmaa avartavien kokemusten lisäksi lapsi saa onnistumisen ja ilon kokemuksia sekä tuntea itsensä hyödylliseksi yhteisten asioiden ääressä.

Syntymäpäivä-, tuliais- ja muita ylimääräisiä herkkuja ei tuoda päiväkotiin tarjottavaksi. Lasten syntymäpäiviä juhlistaan muilla tavoilla, joista sovitaan lasten ja huoltajien kanssa.

Ksylitolipastilli tarjotaan jokaisen aterian jälkeen (aamupala, lounas ja välipala).

Esiopetuksen henkilöstö tiedottaa huoltajia ryhmän ateria-ajoista.

[Ruokakasvatus - Neuvokas perhe -ammattilaiset](#)

[Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen \(uef.fi\)](#)

Kehotunnekasvatus

Kehotunnekasvatus on turvataito- ja seksuaalikasvatusta, jota toteutetaan lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Se tarkoittaa käytöstapojen harjoittelua, omien oikeuksien opettelua sekä sopivuussääntöjä ja itsemääräämisoikeutta. Kehotunnekasvatus sisältää tietoa omasta kehosta ja taitoja huolehtia siitä. Kasvattajat nimeävät lapsille kehon eri osat käyttämällä oikeita nimiä. Lasten kanssa harjoitellaan ikätasoisesti huolehtimaan omasta hygieniasta sekä terveydestä.

Lasten seksuaalikasvatukseen sisältyy eri osa-alueita, kuten taitoja suojata ja kunnioittaa omaa koskemattomuuttaan sekä toisten kehoa. Lapsen kysymyksiin seksuaalisuuteen liittyen vastataan asiallisesti ikätason mukaan ja siten, ettei lapselle aiheudu tästä häpeää. Henkilöstö luo turvallisen ilmapiirin lapselle, jotta hän uskaltaa kääntyä aikuisen puoleen kysymyksissä ja ongelmissa.

Turvataidoilla tarkoitetaan mm. lapsen hyvinvoinnin sekä kehityksen tukemista ja tärkeitä vuorovaikutustaitoja, joiden avulla lapsen itsetuntemus, -arvostus ja -luottamus kehittyvät. Lapselle opetetaan keinot, joilla lapsi voi suojata omaa yksityisyyttä ja koskemattomuutta. Intiimialueen rajat on helppo opettaa uimapukusäännöllä. Ne kehon osat, jotka jäävät uimapuvun alle, ovat jokaisen omaa aluetta. Lapsia opetetaan tunnistamaan, mitkä ovat sopivan kosketuksen tunnuspiirteet:

- Sopiva kosketus on vapaaehtoista
- Se tuntuu hyvältä
- Se ei tunnu pahalta jälkikäteen
- Ketään ei väkisin saa halailla ja pussailla, eikä ketään saa kiusata tai tahallisesti satuttaa.
- Kosketus ei ole koskaan salassa pidettävää, vaikka niin joku väittäisi.
- Lapsen kanssa voi harjoitella, kuinka lapsi voi toimia pahalta tuntuvassa tilanteessa. Lapsia opetetaan sanomaan painokkaasti "Ei", lähtemään paikalta ja kertomaan asiasta luotettavalle aikuiselle.

(Lähde: Kampman & Tukiainen 2020)

Tukimateriaalia:

Kehotunnekasvatuksen ja turvataitojen opettaminen varhaiskasvatuksessa. Materiaalipaketti käytännön työn tueksi. 2020. A. Kampman ja A. Tukiainen. (Varhaiskasvatuspalvelut -työtila)

Väestöliitto: [Lasten kehotunnekasvatus](#)

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyykskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan

järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.4.1 Vieraskielisten ja monikielisten lasten esiopetus Porvoossa

Vieraskielisille lapsille, joiden kotikielenä ei ole suomi tai ruotsi, myönnetään ensimmäisen vuoden ajaksi rakenteellisenä tukitoimena resurssikerroin. Resurssikerroin astuu voimaan, kun lapsi aloittaa ensimmäisen kerran varhaiskasvatuksessa / esiopetuksessa. Kerroin on 2,0 yli kolmevuotiaalle. Esiopetusryhmän opettaja keskustelee huoltajien kanssa asiasta ja kirjaa kielikertoimen ja voimassaoloajan lapsen oppimissuunnitelmaan. Opettaja ilmoittaa siitä myös yksikön varhaiskasvatuksen erityisopettajalle, joka kirjaa kertoimen toiminnanohjausjärjestelmässä lapsen tietoihin.

Kuusivuotiaana perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistuvat vieraskieliset lapset, jotka eivät ole lainkaan osallistuneet suomen- tai ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen. Mikäli lapsi on kuitenkin aloittanut varhaiskasvatuksessa esiopetusvuotta edeltävänä keväänä 1.1. jälkeen, saa lapsi suomi/ruotsi toisena kielenä tukea esiopetuksen lukuvuoden alkuun saakka ja sen jälkeen perusopetukseen valmistavaa opetusta. Ryhmän opettaja keskustelee huoltajien kanssa lapsen tarpeesta valmistavaan opetukseen sekä suomi/ruotsi toisena kielenä opetukseen osallistumisesta. Esityksen valmistavaan opetukseen ottamisesta tekee päiväkodinjohtaja. Porvoossa on laadittu perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma esiopetuksessa.

Kun lapsen suomen/ruotsin kielen taidot ovat vasta aluillaan, kiinnitetään erityistä huomiota lapsen osallisuuden tukemiseen: kiireettömään ja hyväksyvään vuorovaikutusilmapiiriin sekä ymmärtämisen ja ilmaisun tukikeinoin. Aktiivinen havainnointi, ohjaus ja tuki auttaa lasta myös pääsemään vertaisryhmän leikeissä aktiiviseksi toimijaksi. Osalliseksi pääseminen vahvistaa lapsen kokemusta itsestään tärkeänä yhteisön jäsenenä ja edistää kotoutumista.

Hyvän suomen kielen hallinnan edellytyksinä ovat oman äidinkielen hallinta ja suomen kielen tavoitteellinen oppiminen. Eri kielitaustoista olevien lasten suomen kielen taitoa havainnoidaan ja kartoitetaan jo ennen esiopetusvuotta. Esiopetuksessa kielen tason kuvailemiseen käytetään KieliPeda -työvälineen osia 2 ja 3 sekä Kita-arviointiasteikkoa. Osana lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laaditaan suomen kielen tukemisen -suunnitelma.

Suomen kielen opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen oppimiskokonaisuuksiin. Tämän lisäksi opetusta eriytetään jakamalla lapset suomen kielen tason perusteella pienryhmiin. Suomi toisena kielenä (S2) opetuksen tavoitteet ja käytännöt on kuvattu tarkemmin paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Kielitietoisien pedagogiikan ja suomen kielen oppijoiden tukena voidaan käyttää myös [KieliVertailu](#) -työvälinettä.

Oman äidinkielen tuki

Vahva äidinkielen hallinta tukee lapsen identiteetin rakentumista ja luo pohjaa niin muiden kielten kuin uusien tietojen ja taitojen oppimiselle. Esiopetuksessa tehdään lapsen käyttämiä kieliä näkyviksi yhteistyössä huoltajien kanssa. KieliPeda- työvälineen osio 2 toimii pohjana keskustelulle monikielisen lapsen kielimaailmasta. Henkilöstö ja huoltajat pohtivat yhdessä toimintatapoja äidinkielen tukemiseksi.

Yhteistyössä voidaan esimerkiksi sopia esiopetuksessa käsiteltävän teeman sanastoon tutustumisesta kotona äidinkielellä. Sovittuja toimintatapoja voidaan kirjata lapsen oppimissuunnitelmaan.

Esiopetuksessa voidaan järjestää vieraskielisille lapsille oman äidinkielen opetusta (1 opetustunti viikossa), mikäli samaa kieliryhmää edustavia lapsia on yksikössä neljä tai enemmän. Päiväkodinjohtaja vastaa opettajan rekrytoinnista. Johtaja ilmoittaa oman äidinkielen opetuksesta varhaiskasvatuksen asiantuntijalle, joka koordinoi opetuksen järjestämistä ja konsultoi tarvittaessa oman kielen opettajia opetuksen sisällön suunnittelussa. Päiväkodinjohtajat kirjaavat lasten toteutuneet oman äidinkielen opetustunnit. Ryhmän opettaja kirjaa oman äidinkielen opetuksen lapsen suunnitelmaan.

4.4.2 Kielikylpyopetus Porvoossa

Kielikylpyopetusta järjestetään suomenkielisille lapsille ruotsin kielellä päiväkotihelmessä ja Albert Edelfeltin koulussa. Porvoossa annetaan varhaista täydellistä kielikylpyopetusta, jonka tavoitteena on, että lapset saavuttavat toiminnallisen ja suullisen kielitaidon kielikylpykielessä samanaikaisesti, kun heidän ensikielensä kehittyy. Kielikylpyopetus alkaa ensikieliltään suomenkielisillä lapsilla varhaiskasvatuksessa 5-vuotiaana eli vuotta ennen esiopetusta. Esiopetuksen jälkeen kielikylpyopetus jatkuu koulussa. Kielikylvyssä noudatetaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa huomioiden kielikylpyopetuksen ominaispiirteet.

Kielikylpyhenkilöstö käyttää esiopetuksessa ainoastaan ruotsin kieltä. Kielikylpykieli ei ole pelkkä tavoite vaan oppimisen väline. Siksi on tärkeää, että kieltä opetetaan samalla kun opiskellaan jonkin muun tiedon- tai taidonalan sisältöjä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön alusta lähtien ja heidän odotetaan käyttävän sitä kommunikoidessaan kielikylpyhenkilöstön kanssa.

Kielikylpyopetuksessa käytetään vaihtelevia lapsikeskeisiä menetelmiä ja työtapoja, jotka antavat lapsille mahdollisuuden kuulla ja tuottaa itse kielikylpykieltä aktiivisesti, luontevasti ja monipuolisesti. Opetuksen tulisi olla mahdollisimman havainnollista. Opettaja käyttää runsaasti havainnollistavaa materiaalia. Oppimisympäristöissä on runsaasti sanastoa esillä. Opettaja käyttää aikaa myös uusien sanojen ja käsitteiden merkitysten selittämiseen. Työskentely lasten kanssa on keskustelevaa ja kyselevää. Opetuksessa annetaan asiaan liittyvät avainsanat ja ilmaukset sekä laajennetaan sanastoa, jolloin opetuksessa on mukana sanoja, joita tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessa.

Esiopetuksen oppimisympäristöjen tulee olla monipuolisia ja vaihtelevia. Kielikylvyssä yksi osa opetusta on suomenruotsalaiseen kulttuuriin tutustuminen ja sen kokeminen, esimerkiksi vierailujen ja kulttuuritapahtumien avulla. Esiopetus ja kielikylpykoulu tekevät tiivistä yhteistyötä. Yhteistyömuotoina ovat mm. osallistuminen eri juhliin, koulukummitoiminta, säännölliset vierailut ja vanhempainillat.

Lasten kielikylpykielen suullisten taidon edistymistä seurataan kielikylvyssä säännöllisesti. Esiopetuksen henkilöstö arvioi keväällä kouluun ilmoittautuneen lapsen ruotsin kielen taidon tason käyttäen Språkets hus -lomaketta, joka on esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyössä laatima suullisen kielitaidon arviointi kielikylpyopetukseen. Lomake siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen. Keskeistä on, miten lapsi ymmärtää

annettuja ohjeita ja miten hän itse tuottaa itse kieltä ja käyttää sitä kommunikoinnissaan. Tämä käsitellään tiedonsiirtopalaverissa koulussa.

Kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö korostuu kielikylpyopetuksessa, koska opetusta annetaan muulla kuin ensikielellä. Kielikylpytoiminnassa huoltajien sitoutumisella on suuri merkitys. Huoltajien tulee huolehtia lapsensa säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Huoltajien tehtävänä on myös tukea lapsen oman äidinkielen oppimista ja lapsen oppimista ja edistymistä seurataan sekä kotona että esiopetuksessa. Henkilöstön tulee tiedottaa säännöllisesti ja suunnitelmallisesti kielikylvyn toiminnasta. Albert Edelfeltin koulun ja päiväkotin Helmen kielikylpyhenkilöstö toimii yhteistyössä kielikylvyn vanhempainyhdistyksen kanssa. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää, kehittää ja tukea kielikylpyä.

Porvoon kaupungin kielikylpysuunnitelma vuosille 2023–2026.

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä opiskeluhuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen

lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.1.1 Paikallinen suunnitelma

Lapsen tarvitsema tuki kasvulle ja oppimiselle toteutuu esiopetuksessa lapsen lähiesiopetusryhmässä. Tuen järjestämiseen liittyviä rakenteita ja käytänteitä on kuvattu Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa. Porvoossa tukeen liittyviä rakenteita ja käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti varhaiskasvatuksen erityisopettajien, opiskeluhoollon henkilöstön, Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen erityistyöntekijöiden (Lasten lääkinnällinen kuntoutus) sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä.

Lapsen, joka on varhaiskasvatuksessa ollut tehostetun tuen piirissä, kohdalla pohditaan esiopetuksen tuen tarvetta jo keväällä ennen esiopetuksen alkua yhdessä huoltajien ja tarvittaessa monialaisen yhteistyöryhmän kanssa. Esityksen Lapsen tuen työryhmälle esiopetusvuodeksi tarvittavista rakenteellisista tukitoimista tekee lähettävä varhaiskasvatuksen yksikkö / ryhmä. Esitykseen liitetään pedagoginen arvio, jonka tekemisestä vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.

Ennen esiopetuksen alkua tiedossa olevat tehostetun ja erityisen tuen tarpeet sekä rakenteelliset tukitoimet käsitellään ja päätetään Lapsen tuen työryhmässä keväällä. Työryhmään kuuluvat varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö, kaksi päiväkodinjohtajaa sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Lapsen tuen palvelupäällikkö tekee päätöksen toiminnanohjausjärjestelmässä.

Tuen portaat esiopetuksesta perusopetukseen: Varhaiskasvatuspalvelut -työtila.

5.1.1.1 Hyvä koulun aloitus - tuen tarpeen arviointi esiopetuksen aikana ja koulun aloitusta varten

Porvoossa tehdään jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle lukemaan oppimisen ja matemaattisten oppimisvalmiuksien kartoitukset. Lasten havainnointi ja oppimisvalmiuksien kartoittaminen aloitetaan heti esiopetuksen alkaessa.

- Lukemisen aika, leikin taika: Sanat paloiksi. Lukemisvalmiuksien arvioiminen ja harjoittaminen. 2004. NMI.

Kartoitukset uusitaan kokonaan tai tarvittavin osin loka-marraskuussa niille lapsille, joiden

valmiudet ovat olleet ensimmäisellä kerralla aluillaan. Oppimisvalmiuksia kartoitetaan vielä uudestaan maalis-huhtikuussa niiden lasten osalta, joiden valmiudet ovat syksyllä olleet aluillaan.

- LukiMat - Oppimisen arviointi: Matematiikan tuen tarpeen tunnistamisen välineet esikouluun. NMI. 2011. Koponen, T., Salminen, J., Aunio, P. & Polet, J.

LukiMat-kartoitus tehdään kolmessa vaiheessa esiopetusvuoden aikana.

Kielikylvyssä lasten lukemaan oppimisen valmiuksia kartoitetaan suomen kielellä. Ruotsin kielen suullisen kielitaidon edistymistä Språkets hus –välineellä. Seuranta ja arviointi tehdään ensimmäisen kerran esiopetusvuoden keväällä. Lomake siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen tiedonsiirron yhteydessä.

Äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvien lasten suomen kielen osaamisen tason arviointiin käytetään tarvittaessa KITA-arviota (suomen kielen taidon arviointimateriaali esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen). Arvion tekee esiopetusryhmän opettaja vieraskielisille lapsille, joiden kielitaidosta ei muuten saada tietoa ennen koulun aloitusta. Kita-arviota ei tehdä lapsille, joilla on hyvät suomen kielen taidot, tai joiden suomen kielen taidot on arvioitu erikseen puheterapiassa esiopetusvuoden aikana.

Lasten kielitaidon kartoituksen välineitä:

- KieliPeda osat 2 ja 3
- Repun takanassa (sekä suomen että oman äidinkielen arviointi 5-vuotiaasta eteenpäin)

Huoltajien kanssa käsitellään lapsen oppimisvalmiuksien kartoituksista saatua tietoa ja keskustellaan lapsen muista oppimisvalmiuksista, työskentelytaidoista ja ryhmässä toimimisen taidoista. Yhteistyössä laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma syyslomaan mennessä. Tehostetun tuen suunnitelma laaditaan toiminnanohjausjärjestelmän leops-pohjassa. Huoltaja tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta. Lapsen edistymistä seurataan ja huoltajille annetaan säännöllisesti palautetta lapsen kasvusta ja oppimisesta. Esiopetusryhmän opettaja huolehtii tiedonsiirrosta kouluun.

Ensimmäinen oppimisen tuen ryhmän (otr) kokoontuminen järjestetään syys-lokakuun aikana. Ryhmään kuuluvat esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja päiväkodinjohtaja. Ryhmä keskustelee esiopetusryhmän tarpeista, suunnittelee lasten tarvitsemaa yksilöllistä tukea ja käy läpi mahdollisia kouluvalmiuden arviointia tarvitsevia lapsia.

1. oppimisen tuen ryhmä syys-lokakuu

- käydään läpi oppimisvalmiuksien kartoitukset ja leopsit
- arvioidaan ryhmän ja yksittäisten lasten tarpeet
- suunnitellaan ryhmän toimintaa tuen tarpeet huomioiden
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjoittaa pöytäkirjan
- varhaiskasvatuksen opettaja kirjoittaa yksittäistä lasta koskevat asiat leopsiin ja keskustelee huoltajien kanssa, mitä oppimisen tuen ryhmä on suositellut heidän lapselleen.

2. oppimisen tuen ryhmä marras-joulukuu

- arvioidaan ryhmän tilanne

- keskustellaan lapsista, joiden oppimisvalmiudet kartoitusten pohjalta mietittyvät, ja joille on tehty kartoitukset uudelleen
- Pohditaan yhdessä, onko ryhmässä lapsia, joiden kouluvalmiutta ja muuta tuen tarvetta koulun aloituksessa on hyvä pohtia esiopetusikäisten lasten moniammatillisessa työryhmässä, esimerkiksi psykologin, puheterapeutin tai toimintaterapeutin arviot. Käsitellään myös ne lapset, joille arvion tekee joku muu kuin koulun psykologi, esim. Lastenlinna, Folkhälsan, lasten psykiatrinen poliklinikka, perheneuvola, hyvinvointialueen psykologi. Konsultaatioissa voidaan jo ennakoivasti keskustella koulun aloituksessa tarvittavan tuen tarpeesta.

Toisen oppimisen tuen ryhmän jälkeen opettajat keskustelevat huoltajien kanssa lapsen mahdollisesta kouluvalmiuden arvioinnista. Huoltajien suostumus arviointiin kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Esiopetusikäisten moniammatilliseen työryhmään osallistuvat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, koulun psykologit, hyvinvointialueen puhe- ja toimintaterapeutit. Erityisopettaja vie konsultaatioiden perusteella työryhmän käsiteltäväksi mahdollisesti psykologin arviota tarvitsevat lapset. Tässä tapaamisessa päätetään kenelle, kuka, mitä, missä ja milloin arviota tehdään. Erityisopettaja kirjaa sovitut asiat lapsen oppimissuunnitelmaan.

Esiopetusikäisten moniammatillisen työryhmän jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja on puhelimitse yhteydessä huoltajiin ennen joulua ja sen jälkeen ryhmään. Koulun psykologit aloittavat yksilöarvionsa ja ovat itse yhteydessä päiväkoteihin, mikäli arvio järjestetään päiväkodin tiloissa. Yhteistyössä huoltajien kanssa keskustellaan kevään aikana tuen tarpeessa olevan lapsen tulevasta koulusta ja opetuksen järjestämisen resursoinnista.

Huhti-toukokuussa järjestetään esiopetuksen ja tulevan koulun yhteiset tiedonsiirtopalaverit koulunsa aloittavista lapsista. Näitä tapaamisia voi olla kaksi. Erillisen palaverin tukea tarvitsevista oppilaista sopii varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä lähikoulun kanssa. Tämä aikataulu tiedotetaan esiopetuksen henkilöstölle helmikuun aikana. Palaveriin osallistuvat esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, tuleva luokanopettaja, erityisopettaja ja rehtori sekä koulun opiskeluhoitohenkilöstöä. Tarvittaessa yksittäisen lapsen asioissa mukaan kutsutaan huoltajan luvalla tuleva iltapäivätoiminnan vastuuohjaaja. Muiden koulunsa aloittavien lasten tiedonsiirtotapaamisista sopivat esiopetuksen henkilöstö ja lähikoulu yhdessä. Jos oppilasmäärä on pieni, käydään kaikki tulevat oppilaat samalla läpi.

Tiedonsiirtopalaveriin otetaan mukaan huoltajien hyväksymä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tiedonsiirto-osio sekä yhteenveto LukiMat arviosta ja Sanat paloiksi-kartoituksista kaikista lapsista. Lisäksi vieraskielisten lasten kohdalla siirretään KieliPedan osion 3 lapsen kielitaidon tasoa vastaava lomake.

Tukea tarvitsevat lapset:

Mikäli lapsen tuki jatkuu koulussa, esiopetuksen opettaja lähettää tehostettua tukea saaneiden ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja erityistä tukea saaneiden lasten koko esiopetuksen oppimissuunnitelman kouluun rehtorille salattuna sähköpostina.

3. oppimisen tuen ryhmä huhti-toukokuu

- esiopetusvuoden arviointi ja palaute.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Opiskeluhoolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osaa aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.3.1 Paikallinen suunnitelma

Esiopetuksen yleinen tuki on jokaiselle lapselle tarkoitettua kasvun ja oppimisen tukea, josta vastaavat ryhmän opettajat ja muu henkilöstö. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat sekä lasten kulttuuritausta. Esiopetuksen opettajan tehtävänä on tuen tarpeen arviointi ja tarvittavan tuen järjestäminen kaikissa esiopetustilanteissa. Lapsikohtaista tukea

suunnitellaan ja arvioidaan vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa, sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Esiopetuksessa on mahdollista käyttää myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiota esiopetusryhmän tai yksittäisen lapsen tuen tarpeen arviontiin. Lapsikohtaisen yleisen tuen kirjaamiseen käytetään esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, johon kirjataan toiminnan tavoitteet ja toimenpiteet esiopetuksessa ja sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Toimintaa ja ympäristöä tulee muokata jatkuvasti niin, että ne tukevat lapsen toimintaa ja oppimista, esimerkiksi toimintaa eriyttämällä, järjestämällä pienryhmätoimintaa tai samanaikaisopetusta. Lapsen toimintaa tukevat lisäksi päivä- ja viikkostrukturi ja tilojen strukturointi sekä aikuisten yhtenäiset toimintatavat. Toiminnan suunnittelun ja arvioinnin tulee pohjautua lasten ja ryhmän havainnointiin, sekä oppimisvalmiuksien kartoituksista ja lasten oppimissuunnitelmista saatuun tietoon. Lisäksi henkilöstöllä tukenaan kuvaukset toimenpiteistä, jotka tukevat yleisen tuen toteuttamista. Ryhmän suunnitelmat ja arviointi kirjataan pedagogiseen suunnitelmaan toiminnanohjausjärjestelmässä (ryhmävasu).

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet

- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako

- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.4.1 Paikallinen suunnitelma

Lapselle, jonka kasvuun ja oppimiseen ei yleinen tuki riitä ja hän tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea. Lapsi voidaan siirtää tehostettuun tukeen pedagogisen arvion perusteella.

1. Lapsen, joka on varhaiskasvatuksessa ollut tehostetun tai erityisen tuen piirissä, kohdalla pohditaan esiopetuksen tuen tarvetta jo keväällä ennen esiopetuksen alkua yhdessä huoltajien ja tarvittaessa monialaisen yhteistyöryhmän kanssa. Lähtevän ryhmän opettaja laatii pedagogisen arvion, hyödyntäen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Pedagoginen arvio liitetään toiminnanohjausjärjestelmässä lapsen tietoihin.
2. Esiopetuksen aikana havaittuja lapsen oppimisvalmiuksiin tai muihin vaikeuksiin liittyviä tuen tarpeita kirjataan ylös. Esiopetuksen opettaja laatii pedagogisen arvion toiminnanohjausjärjestelmässä hyödyntäen osana yleistä tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Pedagogista arviota tehdessä konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Tarvittaessa, etenkin silloin kun on kyse lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Lapsi osallistuu arvion laatimisprosessiin ja tuen suunnitteluun.

Pedagogisen arvion perusteella tehostettuun tukeen siirtymisestä päättää yksilökohtainen esiopetuksen kasvun ja oppimisen tuen ryhmä, joka koostuu ryhmän opettajasta, varhaiskasvatuksen erityisopettajasta, lapsen huoltajista sekä lapsikohtaisesti muista mukaan kutsuttavista asiantuntijoista. Lapsen yksilölliseen oppimisen tuen palaveriin osallistuu lapsen oma terveydenhoitaja. Lapselle, jolla on tehostetun tuen tarve, myönnetään rakenteellisia tukitoimia kuten resurssikerroin, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki tai lapsen tuen henkilöstöresurssi. Lapsen tuen rakenteellisten tukitoimien kriteerit on tarkemmin määritelty paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten ja se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Sen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on

ehkäistä ongelmien kasvamista ja kasautumista. On tärkeää luoda lapselle mahdollisuuksia saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa, ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Tehostettua tukea saavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan tehostetun tuen järjestäminen ja toimenpiteet sekä seuranta. Tätä varten oppimissuunnitelmassa avataan tehostetun tuen suunnitelma. Suunnitelman laatimisesta vastaa ryhmän opettaja. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen, että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta. Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana huoltajien, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännöllisissä yhteistyötapaamisissa. Näistä tapaamisista laaditaan muistio, jonka tekemisestä vastaa erityisopettaja.

Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan antaman konsultoivan tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta. Erilaiset tuen muodot esiopetuksen arjessa otetaan monipuolisesti käyttöön. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan pedagoginen tuki ja ohjaus esiopetusryhmälle ovat säännöllisiä ja sovittuja. Tehostetun tuen aikana opettaja seuraa ja arvioi lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa tehostettua tukea saaneen lapsen tuen tarpeen jatkumista koulussa pohditaan jo keväällä ennen koulun alkua yhdessä huoltajien ja moniammatillisen oppimisen tuen ryhmän kanssa. Tehostetun tuen tarpeen jatkuminen tai sen päättyminen kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä

pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhoollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶⁵. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä,

mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan

vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.5.1 Paikallinen suunnitelma

Erityistä tukea tarvitsevat ne lapset, joiden kohdalla tehostettu tuki osoittautuu riittämättömäksi. Porvoossa esiopetuksen erityisen tuen piiriin kuuluvat ne lapset, joille on myönnetty pidennetty oppivelvollisuus. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei ilmeisesti ole lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta sekä erityisestä tuesta tekee aluerehtori. Ennen erityiseen tukeen siirtämistä lapselle tehdään pedagoginen selvitys. Ennen esiopetuksen alkua tehty selvitys liitetään lapsen tietoihin toiminnanohjausjärjestelmässä. Esiopetuksen aikana selvitys tehdään sähköisesti toiminnanohjausjärjestelmään. Selvityksen tekemisestä vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Selvityksessä kuvataan kokonaistilanne, lapsen saama yleinen ja tehostettu tuki, oppimisvalmiudet sekä erityisvaikeudet. Selvityksen laatimisen yhteydessä kuullaan huoltajia. Erityisen tuen päätöksessä päätetään samalla lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelut.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) toiminnanohjausjärjestelmässä esiopetuksen alkaessa. Erityisopettaja vastaa lapselle tehtävästä henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta (HOJKS), jossa hyödynnetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä muiden

mahdollisten kuntouttavien tahojen lausuntoja. Myönnetyt palvelut sekä vastuut ja työnjako sovitaan ja kirjataan lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden varhennettu esiopetus järjestetään varhaiskasvatuksessa. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Perheen ja lapsen kanssa yhteistyötä tekevä varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa ajoissa huoltajalle tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Ennen pidennetyn oppivelvollisuuden alkua pidetään lapsen huoltajien, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa yhteistyöpalaveri. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii koollekutsujana.

Kun lapsi on siirretty erityisen tuen piiriin, esiopetusryhmän henkilöstöllä on tiivis erityisopettajan tuki ja ohjaus sekä jokin rakenteellinen tukitoimi kuten resurssikerroin tai lapsen tuen henkilöstöresurssi. Erityisen tuen tarvetta arvioidaan sovitusti ja pohditaan perusopetukseen siirtymiseen liittyviä järjestelyjä. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.

Perusopetuspaikan valinta tehdään lapsen tuen tarpeen ja esiopetuksen aikana tapahtuneen kasvun ja kehityksen perusteella yhdessä perheen ja esi- ja perusopetuksen moniammatillisen yhteistyön kanssa. Myös ensimmäinen pidennetyn oppivelvollisuuden vuosi toteutuu pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen esiopetuksessa. Osa oppilaista aloittaa kuusivuotiaana perusopetuksen pienluokalla. Opetus ja oppimateriaalit ovat aina oppilaalle maksuttomia. Perusopetus ja lukiokoulutuksen palvelualue vastaa oppimateriaalikuluista. Myös varhaiskasvatuspalvelujen järjestämä opetus on maksutonta. Sen sijaan lapsen oppivelvollisuusajan ylittävstä varhaiskasvatuksesta voidaan periä perheen tulojen mukainen asiakasmaksu. Kunta varaa riittävästi määrärahoja pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen.

Oppilaalla, jonka ensimmäinen pidennetyn oppivelvollisuuden vuosi toteutuu varhaiskasvatuksen esiopetuksessa, on oikeus koulun erityisopettajan opetukseen / henkilökunnan konsultaatioon yhdeksän tuntia lukuvuodessa. Tätä toimintaa varten on oma määräraha, koska erityisopettaja toteuttaa päiväkotikonsultaatiot oman tuntikiintiönsä ulkopuolelta.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen

tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhoillon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja

apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

5.6.1 Paikallinen suunnitelma

Osa-aikaista erityisopetusta järjestetään esiopetuksessa pienryhmässä, samanaikaisopetuksena tai yksilöopetuksena ryhmän henkilöstön toimesta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoimana / tukemana. Vammaisella tai muulla tukea tarvitsevilla lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Niiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojen vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa lapsen ajattelun ja tunteiden kehittymiseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Esiopetuksen henkilöstö ja erityisopettaja suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa. Asiantuntijoilta saatavaa tietoa hyödynnetään suunnittelussa. Samalla suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä mahdolliset apuvälineet. Tulkitsemisessa lapsella voi olla apuna lapsen tuen lastenhoitaja, tukiviittomat sekä muu käytössä oleva kommunikaatiota tukeva materiaali, esimerkiksi kuvakommunikaatio.

Porvoossa esiopetuksen avustajapalveluiden järjestämisestä vastaa Lapsen tuen tulosityksikkö. Lapsen tuen tulosityksikössä työskentelee lastenhoitajia, jotka sijoitetaan varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköihin lisäresurssina. Keskeistä on turvata lapsen osallisuus oppimiseen ja ryhmässä toimimiseen. Lisäresurssin tarkoituksena on tukea lapsen taitojen ja itsenäisyyden kehittymistä niin, että hän selviytyisi yhä enemmän ilman avustamista. Samalla halutaan turvata sekä ryhmän että ryhmän jokaisen lapsen toimintaedellytykset ja turvallisuus lapsen/lasten erityisen tuen tarpeesta huolimatta.

Esiopetuksessa tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle, useammalle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Esiopetusvuoden alussa suunnitellaan lapsen / lasten tarvitseman tuen tavoitteet ja toteutus esiopetusryhmän henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden yhteistyönä. Esiopetusvuoden aikana tehdään kiinteää yhteistyötä lasta kuntouttavien tahojen kanssa. Tuen järjestämistä ja toteutumista arvioidaan yhteistyössä esiopetusryhmän henkilöstön kanssa vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Erityisopettaja ja Lapsen tuen yksikön

palvelupäällikkö vastaavat näiden tapaamisten järjestämisestä. Lapsen tarvitsemat tukimuodot, tuen tavoitteet ja toteutus kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin.

6 Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoja esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1 Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1–5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

6.2 Paikallinen opiskeluhoolto

Porvoon kaupungin opiskeluhoollon suunnitelma on laadittu yhteisenä esi- ja perusopetukseen. Suunnitelmassa on niin yhteisiä sisältöjä kuin kutakin koulutusmuotoa erikseen koskevia sisältöjä. Alla olevat esiopetuksen sisällöt on kuvattu opiskeluhoollon suunnitelmassa.

1. Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan ja ilmoitetaan yksikkökohtaisesti.

- esiopetusyksiköiden määrä
- esiopetuksessa olevien lasten määrä, S2-lasten määrä, tehostetun ja erityisen tuen lasten määrät
- esiopetusyksikön muut toimintaympäristön erityispiirteet ja tarpeet, jotka tulisi huomioida opiskeluhoollon palvelujen resursoinnissa

Näiden tietojen koonti hoidetaan keskitetysti ja siitä vastaavat varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö ja Lapsen tuen palvelupäällikkö.

2. Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen

- opiskeluhohtokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhohtorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4. Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

- lasten, hohtajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhohtopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhohtosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhohton toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhohton moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhito
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhohton periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, hohtajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5. Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

- toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet
- opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen hohtajalle tai muulle lailliselle edustajalle
- toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhohtopalveluihin
- yhteistyöstä hohtajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille.

Opiskeluhohtosuunnitelmassa viitataan varhaiskasvatuksen turvallisuus- ja pelastussuunnitelmiin, jotka sisältävät kriisisuunnitelmaan sisällytettävät asiat.

7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

7.1 Paikallinen suunnitelma

Porvoossa ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa maksutonta esiopetusta.